

174

I ZJAZD
ARCHITEKTÓW POLSKICH
W WARSZAWIE
1919 R.

Arystycki

SPRAWOZDANIE
KOMITETU ORGANIZACYJNEGO.

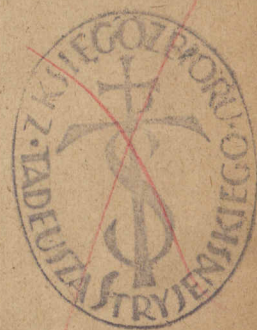
WARSZAWA — 1919.

I ZJAZD
ARCHITEKTÓW POLSKICH
W WARSZAWIE
1919 R.

SPRAWOZDANIE
KOMITETU ORGANIZACYJNEGO.

WARSZAWA — 1919.

KD 061.3 : 72(438) „1919”

III 34 278

Druk Rubieszewskiego i Wrotnowskiego w Warszawie.

TREŚĆ.

	<i>Str.</i>
Sprawozdanie z czynności Komitetu Organizacyjnego	1
I-szy dzień Zjazdu	4
II-gi „ „	6
III-ci „ „	17
Uchwały Zjazdowe	22
Sprawozdanie kasowe	24
Aneksy:	25
1) Regulamin Zjazdowy	25
2) Propozycje uchwał	27
3) Zasady Normalnej Ustawy dla Towarzystw Architektów	29
4) Zasady obliczania honorarjum w zakresie budowy i regulacji osiedli	30
Lista uczestników Zjazdu	33

Sprawozdanie Komitetu Organizacyjnego.

Myśl zwołania Zjazdu Architektów do Warszawy powstała jeszcze w 1918 r., a znalazłszy żywy oddźwięk między ogółem architektów doprowadziła do Zjazdu delegatów Kół, który się odbył w dniach 4, 5 i 6 stycznia 1919 r. Zjazd ten w kwestji programu i organizacji uchwalił co następuje:

I. ZASADY ORGANIZACJI.

Połączenie trzech dzielnic Polski z pod trzech zaborów zastaje zewnętrzne warunki pracy architektów w stanie bardzo różnym. Zjazd ma mieć na celu osiągnięcie zapomocą uchwał, zastosowanych do miejscowych warunków dzielnicowych, wyrównanie tych różnic w możliwie największym stopniu i ustalenie zasadniczych metod działania na przyszłość. Zjazdu Architektów dotyczyć będą bezpośrednio sprawy zawodowe, pośrednio zaś sprawy organizacyjne wszystkich innych zawodów, mających łączność z rozwojem architektury w Polsce. Do spraw bezpośrednio ogół architektów obchodzących, należy przedewszystkiem wytworzenie łączności między dzielnicowemi towarzystwami architektów przez dążność do jednolitej taktyki w życiu społecznem wobec innych organizacji pokrewnych, wreszcie wobec Rządu, z zachowaniem nieuniknionych narazie, odmiennych warunków dzielnicowych. Do spraw pośrednich należy między innemi unormowanie stosunków architektów do przedsiębiorców budowlanych i ich zrzeszeń, jak również do rzemieślników i ich zrzeszeń. Z uwagi na różnorodność i obfitość materiału, oraz niemożebność unormowania wszystkiego jednocześnie, nadto z uwagi na rozbieżność interesów różnych zrzeszeń Zjazd może być owocny, o ile odbędzie się dla jednej kategorii zawodowej. Do udziału w Zjeździe winni być zatem powołani wyłącznie architekci.

II. CZYNNOŚCI PRZYGOTOWAWCZE.

Wszystkie czynności połączone ze Zjazdem spoczywają na D. A. P., która wezwie od siebie Grupę Warszawską swych członków do czynności wykonawczych i upoważni ją do występowania w imieniu D. A. P. Warszawska Grupa przekształci się czasowo, po ewent. kooptacji, w **Komitet Zjazdowy**. Dalsze czynności winny się opierać na organizacjach dotychczasowych Kół, względnie towarzystw architektów. Koła złożą akces piśmienny do K. Z., ten ostatni poczyni kroki u Rządu o pomoc pieniężną dla celów zjazdowych. K. Z. ustala program Zjazdu i wezwie Koła do przygotowania referatów na określony termin. Po otrzymaniu i zbadaniu materiałów zaprojektuje od siebie dalsze kroki i rozśle dalsze zarządzenia Kołom, ustali termin Zjazdu i t. d. tak, aby do uchwał był już przygotowany materiał, dotyczący punktów zasadniczych programu. Koła przygotowują dla swych dzielnic listy architektów, którzy będą przez K. Z. do uczestnictwa w Zjeździe zaproszeni. Kwalifikują się zasadniczo: 1) członkowie Kół i towarzystw architektów, 2) architekci nie członkowie Kół, o ile przez Koła danej dzielnicy będą podani do K. Z. Do wciągnięcia na listę kwalifikują się architekci polacy, używający nienagannej opinji w społeczeństwie i opinji zawodowej, znani danym Kołom ze swych prac, bądź jako wolnopracujący architekci, bez względu na patent i dyplomy, bądź jako pedagodzy, uczeni lub urzędnicy. Komitet Zjazdowy uchwali termin nadsyłania list.

III. PROGRAM.

Przy opracowaniu tematów zasadniczych Koła uzgędnia:

- a) stan obecny w dziedzinie architektury danej dzielnicy i w dziedzinie pokrewnych zawodów (budowniczowie, przedsiębiorcy i przemysłowcy budowlani, technicy, rzemieślnicy);
- b) wady stanu obecnego, pożądane zmiany i ulepszenia. K. Z. na podstawie materiałów przygotowuje dalsze czynności.

Tematy zasadnicze: organizacje zawodowe, szkolnictwo, stosunek architektów i innych fachowców pokrewnych do Rządu i społeczeństwa, stosunki prawne (statuty, przepisy, ustawy)

Prace związane z zapoczątkowaniem Zjazdu prowadziła Komisja Zjazdowa Koła Architektów w Warszawie.

Pismem z dnia 23 stycznia 1919 r. Prezydjum Delegacji Architektów Polskich w Krakowie w myśl uchwał wyżej cytowanego Zjazdu Deleg. Kół, przelało sprawę uchwalonego Zjazdu Architektów — w szczególności zorganizowanie tegoż, na Warszawską Grupę D. A. P. i upoważniło ją do zastępowania Prezydjum we wszystkich sprawach — do czasu uchwały na Zjeździe D. A. P. odnośnie rewizji regulaminu D. A. P.

Zgodnie z tem Warszawska Grupa D. A. P., doprosiwszy do swego grona na posiedzeniu dnia 22/II r. b. 4 kolegów, przekształciła się 1/III 1919 r. w Komitet Organizacyjny I-go Zjazdu Architektów Polskich w Warszawie 1919 r. i ukonstytuowała się jak następuje:

Józef Dziekoński (D. A. P.), Alfons Gravier (D. A. P.), Karol Jankowski, Franciszek Lilpop (D. A. P.) przewodniczący; Witold Matuszewski, Zdzisław Mąceński (D. A. P.) sekretarz; Jarosław Wojciechowski, Oskar Sosnowski i Tadeusz Szanior (D. A. P.)

Komitet Organizacyjny I-go Zjazdu Architektów Polskich odbył ogółem 16 posiedzeń, na których ustalili zarówno tematy jak i sposób przedstawienia tychże na Zjeździe.

Jako zasadę przyjęto, że referaty Zjazdowe uprzednio muszą być opracowane i przedyskutowane w poszczególnych Kółach, następnie przesłane Komitetowi Organizacyjnemu Zjazdu, dla przedstawienia tychże Zjazdowi przez swego referenta, który równocześnie przygotowuje propozycję odpowiedniej uchwały Zjazdowej. Komit. Org. Zjazdu powodował się przy tem zarządzeniu przekonaniem, że mimo zlania się byłych 3-ech zaborów, stan „dzielnicowy“ trwać będzie jeszcze jakiś czas i wszelkie uchwały, aczkolwiek może narazie dla różnych byłych dzielnic odmiennie, muszą stanowić krok naprzód do zupełnego wyrównania różnic międzydzielnicowych, do którego to celu stale i wytrwale dążyć musimy. Za ten organ pośredniczący w wyrównywaniu różnic międzydzielnicowych Kom. Org. Zjazdu musiał narazie uważać samego siebie.

Tematy zasadnicze przesłane przez Kom. Org. Zjazdu Kółom 3/III b. r. były:

- 1) Zobrazowanie szkolnictwa zawodowego (wyższego i średniego). (Jego stan, braki, najbliższe potrzeby).
- 2) Stanowisko prawne architekta w dzisiejszych dla różnych dzielnic odmiennych warunkach: a) do państwa, b) do społeczeństwa. Stan obecny i wnioski co do tego jak te stosunki w przyszłości ułożyć się winny.

W dalszym ciągu Komitet Organizacyjny opracował:

- 1) Zasady normalnej ustawy dla Towarzystw Architektonicznych (ref. F. Lilpop).
- 2) Normy wynagrodzeń za planowanie miast i t. p. (ref. W. Michalski i T. Tołwiński) jako uzupełnienie istniejących norm wynagrodzenia za prace architektoniczne, oraz
- 3) przejrzał i rozesłał Kółom wraz z poprzednimi elaboratami do zaopiniowania, normalne warunki konkursowe opracowane przez Warszawskie Koło Architektów.

W odpowiedzi na to nadesłano od Kół następujące referaty:

- 1) „Nauka architektury w szkołach wyższych w Galicji“, ref. J. Gałęzowski (Kraków).
- 2) „Zarys średniej szkoły budowlanej i jej uprawnień“, ref. S. Odrzywolski (Kraków).
- 3) „Wyższe szkoły rzemieślnicze“, ref. A. Kapuściński (Kraków).
- 4) „W sprawie szkolnictwa zawodowego“, ref. Z. Harland (Lwów).

- 5) „Szkolnictwo techniczno-zawodowe w b zaborze Pruskim“, ref. M. Wlekliński (Poznań).
- 6) „Stanowisko architekta“, ref. W. Ekielski (Kraków).
- 7) „Prawne stanowisko architekta“, ref. W. Minkiewicz (Lwów).
- 8) „Stanowisko prawne architekta“, ref. M. Andrzejewski (Poznań).
- 9) „Stanowisko architekta“, ref. W. Matuszewski (Warszawa).
- 10) „Stanowisko architekta“, ref. Opolski (Lwów).

W sprawie normalnej Ustawy dla Kół, żadne z Kół nie nadesłało swej opinii.

W sprawie norm wynagrodzenia architektów wypowiedziały się Koła Krakowskie i Lwowskie.

W sprawie normalnych warunków konkursowych wypowiedziały się Koła Krakowskie, Poznańskie i Warszawskie.

Na podstawie tego materiału i w związku z dezyderatami w tychże umieszczonymi opracowano projekt statutu Izby Architektów (ref. F. Lilpop), który postanowiono przedstawić Zjazdowi wyjątkowo bez uprzedniego zasięgnięcia opinii Kół, na co już absolutnie nie było czasu. Wreszcie postanowiono wnieść jeszcze na Zjazd projekt utworzenia Centrali Wzajemnych Informacji (ref. Jabłoński).

Niezależnie od tego zainicjowano na czas Zjazdu Wystawę Architektury Monumentalnej XVII do XIX wieku, którą to robotę przeprowadziła zaproszona Komisja Wystawowa, w skład której weszli pp. Z. Batowski, Br. Gembaszewski, J. Kłos, W. Kłyszewski, M. Lalewicz (przewodniczący), Z. Mączyński, A. Raniecki (sekretarz), B. Regaczewski (z ramienia Kom. Org.), K. Skórewicz — L. Tołłoczko.

W dalszym ciągu przygotowano materiał do ogłoszenia z okazji Zjazdu, konkursu ideowego na architektoniczne opracowanie placu Saskiego i okolicy, z uwzględnieniem związania tegoż z najbliższymi placami i arterjami komunikacyjnymi oraz opracowania wylotu osi Saskiego Ogrodu w stronę Wisły, z ewentualnem połączeniem w tem miejscu górnego miasta z dolnem. Konkurs ten atoli, z powodu odmowy funduszu na nagrody przez Delegację Budownictwa Magistratu m. st. Warszawy, nie mógł dojść do skutku.

Na organizację Zjazdu miał Komitet początkowo fundusz 8,000 koron przekazany przez Prezydum D. A. P. w Krakowie na ogólne cele organizacyjno-zawodowe oraz zobowiązanie Warszawskiego Koła Architektów do pokrycia połowy kosztów utrzymania kancelarii zjazdowej, aby więc ten skromny fundusz powiększyć, wystąpiono 15/III r. b. do Ministerstwa Sztuki i Kultury z prośbą o subwencję w kwocie 5000 mk. i 12/VIII r. b. o subwencję 2000 mk., oraz do Ministerstwa Robót Publicznych o suwencję 10000 mk., które to subwencje oba Ministerstwa Komitetowi Organizacyjnemu przyznały, z zastrzeżeniem złożenia sprawozdania z prac Zjazdu.

Wobec znacznych kosztów przejazdu z Mała i Wielkopolski wystąpiono 9/V r. b. do Ministerstwa Kolei Żelaznych z prośbą o ulgi przejazdowe dla uczestników Zjazdu. Mimo jednak poparcia Ministerstwa Robót Publicznych, ulg tych nie uzyskano.

Zgodnie z uchwałą styczniową Komitet Organizacyjny zaprosił do uczestnictwa w Zjeździe z Królestwa członków Warszawskiego Koła Architektów i nieczłonków, lecz przez Koło to poleconych. Zaproszenie architektów w okręgach Kół: Krakowskiego, Lwowskiego i Poznańskiego przekazano tymże Kołom.

Zaproszeni otrzymali między innymi drukowany Regulamin Zjazdowy (aneks 1) i drukowane propozycje Uchwał Zjazdowych (aneks 2).

Do sprawowania obowiązków gospodarza w czasie Zjazdu zaproszono przewodniczącego Warszawskiego Koła Architektów kol. T. Zielińskiego, zaś do zajęcia się sprawą ewentualnych wycieczek, teatrów i t. p. kol. Z. Wóycickiego.

Jako miejsce obrad Zjazdowych wybrano i uzyskano lokal Stowarzyszenia Techników.

Większość uczestników Zjazdu zjechała do Warszawy 19 b. m., tak że w „czarnej kawie“, urządzonej staraniem Komitetu Organizacyjnego w gmachu Stowarzyszenia Techników, wzięło udział 130 architektów.

Ogółem w Zjeździe wzięło udział 169 architektów (patrz lista uczestników Zjazdu):

	z Małopolski	z Wielkopolski	z Kongresówki
Z Koła Krakowskiego	10		
„ Lwowskiego	13		
„ Poznańskiego		5	
„ Warszawskiego			75
Architektów poleconych przez Koła:			
Z Małopolski	18		
„ Wielkopolski		1	
„ Kongresówki			17
Razem z Małopolski	41		
„ Wielkopolski		6	
„ Kongresówki			122
	169 architektów.		

W związku z Wystawą Architektury Monumentalnej, na której dzięki obywatelskości prywatnych zbieraczy, jak pp.: D. Witke—Jeżewskiego, Ordynacji hr. Krasińskich, oraz instytucji publicznych, jak Tow. Opieki nad Zabytkami, Tow. Krajoznawczego, Wydz. Architektury Politechniki Warsz. i innych, zgromadzono 1500 eksponatów, Koło Architektów w Warszawie uzyskało od Ministerstwa Sztuki i Kultury 10000 mk. subwencji na publikację tegoż materiału.

Zjazd odbył 20, 21 i 22 czerwca ogółem 5 posiedzeń plenarnych. Komitet Zjazdowy zebrał się raz 21 czerwca. Komisja Red. Wnioskowa obradowała 2 krotnie, t. j. 21 i 22 czerwca.

Zjazd zamknięto w niedzielę dn. 22 czerwca o godzinie 8-ej wieczorem.

I-y dzień Zjazdu 20 czerwca 1919 r.

O godzinie 10¹/₂ przewodniczący Komitetu Organizacyjnego kol. Fr. Lilpop otworzył Zjazd w sali Stowarzyszenia Techników przy udziale 150 architektów przemówieniem, w którym powitał przybyłych kolegów, przedstawił w krótkich zarysach historję organizacji Zjazdu, podkreślił cel tegoż, oraz nadzieje jakie w nim pokładają nietylko architekci lecz i Rząd, który oceniając doniosłość Zjazdu i jego celów udzielił mu subwencji (o których wyżej). W końcu zaprosił do wyboru 3-ch przewodniczących, którzyby kolejno kierowali obradami. Ze strony Komitetu Organizacyjnego zaproponowano:

Kol.: S. Cybichowskiego z Poznania, W. Minkiewicza ze Lwowa i F. Mączyńskiego z Krakowa, ewentualnie pod nieobecność tegoż, zastępcę kol. K. Wyczyńskiego z Krakowa, zaś na sekretarzy kol.: L. Sokołowskiego, T. Szaniora i W. Wróbla — wszystkich z Warszawy.

Zarówno przewodniczących jak i sekretarzy wybrano przez aklamację. Zgodnie z regulaminem przystąpiono do wyboru Komisji Wnioskowo-Redakcyjnej. W skład tejeż weszli 3, przewodniczący i sekretarze.

Obowiązki sekretarza generalnego spoczywały na sekretarzu Komitetu Organizacyjnego kol. Z. Mączyńskim.

Po załatwieniu tych formalności, przewodnictwo obrad objął kol. W. Minkiewicz ze Lwowa i wygłosił krótkie przemówienie zakończone okrzykiem na cześć Najjaśniejszej Rzeczypospolitej, który to okrzyk zgromadzeni powtórzyli. Protokół prowadził kol. T. Szanior.

Porządek dzienny ustalono jak następuje:

- 1) Szkolnictwo zawodowe (ref. kol. K. Jankowski).
- 2) Stanowisko prawne architekta (ref. kol. W. Matuszewski).
- 3) Izby Architektów (ref. kol. F. Lilpop).

Przed przystąpieniem do porządku dziennego, przewodniczący odczytał telegramy i listy powitalne dla Zjazdu od grona profesorów Lwowskiej Szkoły Politechnicznej, dziekana Wydz. Arch. prof. J. S. Zubrzyckiego, który równocześnie zawiadomił, że uchwałą z dnia 17/VI r. b. Grono profesorskie Szkoły Politechnicznej we Lwowie mianowało prof. J. Dziekońskiego w Warszawie doktorem nauk

technicznych „honoris causa“. Wiadomość tę Zjazd przyjął żywymi oklaskami, skierowanymi w stronę obecnego nestora polskiej architektury.

Następnie przewodniczący udzielił głosu prof. W. Ekielskiemu z Krakowa, który jako prezes D. A. P. powitał Zjazd i przedstawił zabiegi i usiłowania, jakie dotychczas w celu zjednoczenia architektów wszystkich dzielnic czyniono, a które w znacznej mierze przygotowały grunt dla obecnego Zjazdu.

Z kolei przystąpiono do punktu 1 porządku dziennego.

Generalny referent kol. K. Jankowski na podstawie nadesłanego przez Koła materiału objaśnił, że referaty, streszczające obecny stan szkolnictwa zawodowego w Wielko i Małopolsce w zestawieniu ze stanem stosunków w Królestwie świadczą dobitnie o mało zadawalającym stanie tegoż szkolnictwa szczególnie w kierunku architektury.

W dziedzinie wykształcenia architektonicznego zostały podkreślone następujące niedomagania dotychczasowego systemu:

1) Wykształcenie architektoniczne przez wtłoczenie go w ramy nowoczesnych umiejętności techniczno-przemysłowych zgubiło swój właściwy cel i błąka się po manowcach.

2) Pomieszanie obowiązków projektodawcy-kierownika z rolą wykonawcy-przedsiębiorcy stworzyło warunki dla zawodu wielce niekorzystne i obniżyło poziom wykształcenia architektonicznego.

3) Rozbieżność systemów i programów nauczania tworzy chaos w szkolnictwie a następnie i w stosunkach zawodowych.

Wszystko wynika z niewłaściwego zrozumienia, zarówno przez ogół, jak i przez dawne czynniki miarodajne ogólnych celów i zagadnień architektury.

Musimy usilnie dążyć, aby w naszym własnym państwie sprawę tę należycie zrozumiano i oceniono.

Wszystkie referaty podkreślają zasadnicze twierdzenie, że aczkolwiek architektura posługuje się techniką i rzemiosłem — jest jednak przedewszystkiem sztuką plastyczną — w której jak zaznacza w swym ref. kol. Gałęzowski, „twórczy talent i kultura artystyczna winny odgrywać zasadniczą rolę“. Należy to twierdzenie przyjąć jako pewnik.

Zatem celem wykształcenia architektonicznego będzie twórczość artystyczna przy jednoczesnym opanowaniu umiejętności techniczno-konstrukcyjnych i rzemieślniczych i przy daleko idącym zrozumieniu potrzeb społecznych i gospodarczych, dotyczących różnych klas naszego narodu.

„Budować pięknie to, co człowiek dla swego użytku wybudować musi“, znane od dawna zdanie. Prócz tego architekt musi być nie tylko twórcą, lecz i umiejętnym kierownikiem budowy.

Czy takie wykształcenie może architekt zdobyć w obecnych Politechnikach lub Akademjach Sztuk Pięknych?

Ogólne zdanie wypowiedziane w referatach jest — że obecne — kształcenie architektów w politechnikach nie daje dobrych wyników.

Uczelnie architektury winny stać się samodzielnymi instytucjami. Łączenie ich z Akademią Sztuk Pięknych przy obecnym poziomie tych ostatnich też nie dawałoby gwarancji należytego rozwiązania kwestji. Z powyższego również jasno wynika, że uczelnie architektury pod względem kierownictwa ideowego i administracyjnego powinny podlegać Ministerstwu Sztuki i Kultury. (Uchwała Koła Warszawskiego).

Powyższe dezyderaty zostały wysunięte na czoło zagadnień szkolnictwa architektonicznego przez samo życie.

Proponowane w tym względzie wnioski są istotnie dojrzałe i wymagają rychłego urzeczywistnienia.

Ich urzeczywistnienie stworzyłoby drogę, na której wykształcenie architektoniczne znalazłoby najmniej przeciwności — a najwięcej zrozumienia i uznania wśród ogółu architektów.

Od właściwego postawienia sprawy wykształcenia architektonicznego zależeć w zupełności będzie stanowisko zawodowe i społeczne architekta.

Wykształcenie budowlano-rzemieślnicze pod względem ideowym musi być również wysoko postawione, z wyraźnym jednak zastrzeżeniem kierunku wykonawczego.

Dotychczasowe szkoły rzemieślniczo-budowlane wymagałyby reformy programowej, zwiększenia ich ilości i odpowiedniego uposażenia w środki naukowe — jak warsztaty, muzea i t. p.

Tworzenie przy tych szkołach specjalnych kursów dla przedsiębiorców budowlanych, jak również kursów dokształcających dla rzemieślników i robotników budowlanych, stałoby się też niezbędnym, (ref. Harlanda).

Zatem potrzebne są dwa rodzaje szkół:

- 1) Szkoły architektury,
- 2) „ budowlano-rzemieślnicze.

Uporządkowanie sprawy szkolnictwa jest punktem wyjścia do uporządkowania ogólnych stosunków zawodowych.

Nadesłane referaty przedstawiają dużo materiału ideowego i programowego do spraw szkolnictwa zawodowego i winny służyć jako materiał przy dalszym opracowaniu tej sprawy w ściślejszych zarysach.

Referent skończył swoje przemówienie odczytaniem propozycji następującej uchwały:

Podkreślając ważną rolę, jaką Architektura i Budownictwo będą odgrywały w rozwiązaniu społecznych, ekonomicznych i estetycznych zagadnień naszego życia narodowego — Zjazd zwraca uwagę czynników państwowych na potrzebę należytego zaopiekowania się sprawą wykształcenia zawodowego architektoniczno-budowlanego i stworzenia warunków potrzebnych do należytego jego rozwoju.

W tym celu Zjazd uchwała: (Patrz aneks 2 Druk 2).

Po wysłuchaniu referatu zaczęła się dyskusja, która wykazała z początku pewne rozbieżności. Kolejno zabierali głos referenci Kół: Krakowskiego, Lwowskiego, Poznańskiego i Warszawskiego i przemówieniami swymi wyjaśnili poglądy Kół, z upoważnienia których przemawiali, a które nie tyle różniły się co do istoty rzeczy, ile co do dalszych szczegółów. Kraków żądał Szkoły Architektury przy Akademji ze względu na zaczątek tejże pod postacią 2 katedr architektury. Lwów podkreślał potrzebę istnienia 2 typów szkół: architektów i majstrów. Poznań stanął na stanowisku niewyodrębniania architektury z politechniki, gdyż architektura ma nie tylko ze sztuką ale i z techniką do czynienia. Wcielenie architektury do Akademji Sztuk Pięknych podniesie sztukę — może obniżyć atoli poziom znajomości techniki. Warszawa podkreśliła potrzebę zupełnego uniezależnienia szkoły architektury zarówno od politechnik jak i akademji. Architektura wymaga specjalnego traktowania, które nie da się pogodzić ani z programem politechniki ani akademji, gdyż te mają zgoła odrębne cele i zadania, musi zatem stanowić organizm odrębny — samodzielny. Zaś ze względu na swe zadania, architektura powinna być pod opieką tych organów państwowych, które najwięcej z nią mają do czynienia, jej zadań są najbliższymi, t. j. Ministerstwo Sztuki i Kultury. W ciągu dyskusji zniknęły rozbieżności zaznaczone na wstępie, pozostały tylko drobne żądania dotyczące redakcji uchwały oraz sprawy szkolnictwa średniego, które zdaniem poszczególnych mówców zostało pominięte.

W sprawie szkół budowlanych odzywały się głosy Wielkopolski za podporządkowaniem tychże Min. Przem. i Handlu, a podług głosów Królestwa — Min. Sztuki i Kultury.

Po tej dyskusji referent jeneralny jeszcze raz zaznaczył, że instytucją kierującą sprawami architektury winno być Ministerstwo Sztuki i Kultury i wszystkie sprawy architektury — przedewszystkiem więc jej nauczanie — powinny Ministerstwu temu podlegać. Na tem dyskusję zakończono.

Wobec przedłużenia się obrad do czasu przerwy obiadowej, musiano punkt 2 i 3 porządku dziennego przenieść na sobotę dn. 21, godz. 10 rano.

Na wniosek kol. Matuszewskiego, ze względu na to, że wszelkie sprawy poruszane na Zjeździe wiążą się ściśle między sobą, postanowiono głosować uchwały na końcu obrad Zjazdowych, t. j. po wysłuchaniu wszystkich referatów.

Posiedzenie zakończono o godzinie 1-ej komunikatami Komitetu Organizacyjnego w sprawach wycieczek, wystawy, obiadów i t. p.

Popołudniu o godz. 4-ej zwiedzili uczestnicy Zjazdu zamek królewski, przyczem objaśnień udzielał kol. Skórewicz.

II-gi dzień Zjazdu 21 czerwca 1919 r.

Posiedzenie przedpołudniowe.

Obrady rozpoczęto o godz. 10. Przewodniczył kol. St. Cybichowski z Poznania. Protokół prowadził kol. L. Sokołowski.

Porządek dzienny ustalono jak następuje:

- 1) Stanowisko prawne architekta (ref. kol. W. Matuszewski).
- 2) Izby Architektów (ref. kol. Fr. Lilpop).

Przed przystąpieniem do porządku dziennego, kol. Lilpop prosi o zmianę uchwały dnia poprzedniego co do głosowania uchwał zjazdowych w tym duchu, aby głosowanie miało miejsce bezpośrednio po dyskusji nad trzema pierwszymi punktami porządku dziennego Zjazdu, a nie tak jak uchwalono, przy końcu obrad zjazdowych. Motywuje zaś to potrzebą głosowania nad tak ważnymi sprawami, wtedy, gdy wszyscy obecni mają jeszcze świeżo w pamięci zarówno treść referatu, jak i całość dyskusji niezamącony wrażeniami innych referatów.

Wniosek ten przyjęto większością głosów.

Z kolei przystąpiono do punktu 1 porządku dziennego.

Generalny referent kol. W. Matuszewski we wstępie zaznaczył, że sprawa zreferowania „Stanowiska prawnego architekta“ jest nadzwyczaj trudną.

Na ten temat wszystkie Koła Architektów nadesłały swę referaty, a więc Poznań: referat kol. Andrzejewskiego, Kraków: kol. prof. Ekielskiego, Lwów: kol. Minkiewicza i niezależnie od tegoż indywidualny referat kol. Opolskiego. Zreferowanie stanu tej sprawy w zaborze rosyjskim z ramienia Koła Architektów w Warszawie przypadło referentowi w udziale.

Istniejące w trzech zaborach prawodawstwa, od których stanowisko architekta jest uzależnione, a poniekąd brak ścisłego rozgraniczenia pojęć związanych z określeniem „architekt“ i „budowniczy“, nie tylko w społeczeństwie, ale nawet wśród tych, którzy architektami są, lub siebie mianują, oraz pogląd, że zawód architekta, jako wolny, nie powinien podlegać żadnym ograniczeniom — wszystko to wytworzyło, że określenie stanowiska prawnego architekta było dotąd zbyt zbytecznym.

W zaborze pruskim zawód architekta, czy to jako doradcy, czy jako przedsiębiorcy, nie podlega żadnym ograniczeniom i żadnym prawom, stąd też każdemu wolno używać tego tytułu. Ochrona prawa tytułów „dyplomowanego inżyniera“ i „budowniczego rządowego“, jako nadawanych przez wyższe uczelnie lub przez rząd, wynikać może tylko z odpowiedniego artykułu kodeksu karnego o nieprawym używaniu tytułów.

I nie tylko zawód architekta, ale i zawód budowniczego, t. j. wykonawcy budowli, normuje się prawem o rzemiośle i nie podlega tam żadnym ograniczeniom. Istnieje jedynie „prawo zakazu“ ściśle określone, na zasadzie którego winno być wzbronione trudnienie się przemysłem budowlanym (prowadzonym na własny rachunek przedsiębiorcy), jeżeli istnieją dane, udowadniające nieudolność danego przedsiębiorcy. Zarzut niedostatecznej wiedzy fachowej nie może być jednak podniesiony, jeżeli dana osoba zdała egzamin upoważniający do służby państwowej w zarządzie budowlanym, w państwowej szkole przemysłowo-budowlanej, lub też w uprzywilejowanej przez państwo szkole prywatnej, na majstra murarskiego, ciesielskiego lub kamieniarskiego, bądź też posiada dyplom inżyniera.

W stosunku do tych osób, zarówno jak i do innych, prawo zakazu może być zastosowane przy udowodnionych brakach natury moralnej lub gospodarczej danej jednostki.

W zaborze austriackim prawodawstwo nie odróżniało projektu od wykonania, znajdujemy więc tam ujęcie prawnopństwowe stanowiska ludzi wyłącznie zajętych budowaniem, a więc ustawy normujące ich prawa i obowiązki. Zawód jednak architekta, jako zawód wolny, nie jest ustawami temi objęty. Stąd to wyrobiła się w Austrii opinja, że projektować budowle może każdy, komu się zdaje, że to umie, — wykonywać może tylko ten, kto ma do tego rządowe uprawnienie. Jednak austriackie ustawodawstwo, dotyczące stanowisk ludzi zajmujących się budowaniem jest to, według słów kol. prof. Ekielskiego, „prawdziwa orgja ustaw“ z których jedna sprzeciwia się drugiej, o prawo budowania dobijają się technicy najrozmaitszych zawodów, rząd zaś szafował uprawnieniami, aby tylko mieć ludzi, którzyby, jako uprawiający „przemysł budowlany“ płacili podatki, a nie pytał, czy ustawa wyjdzie zawodowi na korzyść“.

W zaborze więc austriackim tytuł architekta nie jest ani prawnie uznawanym, ani chronionym i używają go zarówno inżynierowie z ukończonymi studjami politechnicznymi na wydziale architektury, inżynierowie cywilni zajmujący się budownictwem wogóle, absolwenci Akademji Sztuk Pięknych w Krakowie, jak i absolwenci średnich, a nawet niższych szkół przemysłowych, t. j. majstrowie murar-

scy, ciesielscy i kamieniarscy, którzy jako przedsiębiorcy budowlani w ten sposób starają się podnieść swój prestige w oczach klientów, wreszcie każdy, komu z jakiegokolwiek powodu na tem zależy. Chaos taki wywołuje zupełną dezorganizację społeczeństwa i obniżenie powagi zawodu.

Wprowadzenie prawnej ochrony tytułu inżynierskiego w niczem sprawy nie polepszyło, gdyż przyznanie inżynierom cywilnym wszelkich kategorii wyjątkowych uprawnień w wykonaniu zawodu budowlanego zrobiło to, że zawód architekta, właściwie w Galicji jakby nie istniał. Trzeba być urzędnikiem albo przedsiębiorcą budowlanym, by mógł pozatem zajmować się architekturą.

Zaznaczyć należy, że zarówno w zaborze pruskim, jak i austriackim, zawód budowlany traktowany jest jako przemysł, stąd architektura — zawód wolny, wykonanie budowli, jako przemysł budowlany, podlegają temu lub innemu ujęciu prawnemu.

Niewiele inaczej sprawa się przedstawia w zaborze rosyjskim. Nie bacząc na centralizm, jaki panował w systemie rządowym rosyjskim na terenie b. Królestwa Kongresowego, nie zostały skasowane i obowiązuja dotąd miejscowe zarządzenia prawne, dotyczące budownictwa.

Architekt — „budowniczym“ — we wszystkich zarządzeniach państwowych władz Królestwa Polskiego zwany, dzięki tym zarządzeniom, był odpowiednio pod względem prawnym postawiony. Mógł być nim tylko człowiek posiadający odpowiednie wykształcenie oraz przygotowanie fachowe, „starający się o posadę lub wolną praktykę w architekturze, inżynierji lub miernictwie“, winien był złożyć egzamin przed Radą Budowniczą według wydanej w 1833 r. dla każdego zawodu, specjalnej instrukcji. Działo się to jednak do r. 1868, kiedy służbę cywilno-budowniczą Królestwa Polskiego przekazano pod bezpośredni zarząd rosyjskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Kraj od powstania 1863 r. do otwarcia w roku 1898 politechniki w Warszawie, szkół fachowych nie posiadał. Młodzież dla zdobycia wiedzy fachowej musiała się kształcić zagranicą, lub w zakładach naukowych rosyjskich.

Podkreślić należy, że o ile w zaborze pruskim i austriackim oraz w b. Królestwie Kongresowym szkoły zadnych uprawnień nie udzielały, pozostawiając to władzom państwowym, o tyle w Rosji, a tem samem od r. 1868 w Królestwie, działo się inaczej. Państwo jako takie udzielało prawa prowadzenia robót budowlanych, zresztą z pewnymi ograniczeniami i niezbyt szczerze, na zasadzie specjalnych egzaminów, tylko osobom, które nie ukończyły wyższych zakładów naukowych technicznych w Rosji. Faktycznie zaś uprawnienia budowlane były w ręku wyższych uczelni technicznych wszelkiego typu.

Politechnika Warszawska, jedna z pierwszych, została obdarzona ustawą, nadającą wychowancom wszelkich w skład jej wchodzących wydziałów „prawo wykonania wszelkich robót budowlanych, oraz sporządzania projektów dla tych budowli i robót“. Takie uprawnienia wkrótce otrzymały wszystkie wyższe zakłady naukowe techniczne rosyjskie i dzięki temu w czasach ostatnich architekt w zaborze rosyjskim został postawiony pod względem uprawnień budowlanych na równi z inżynierem mechanikiem, chemikiem i nawet inżynierem kultury rolnej. Jedyne rzemieślnicy — cieśle i murarze jako nieuprawnieni do samodzielnego wznoszenia budowli, nie byli konkurentami architektów, jak to ma miejsce w zaborze pruskim i austriackim.

Zawód architekta i budowniczego, posiadających dzięki swym dyplomom prawa projektodawców, kierowników i wykonawców budowli (nie przedsiębiorców) był niczem nie skrupowany. Architektów, budowniczych, majstrów budowlanych, prawo traktuje jako wolnych fachowców, a nie przemysłowców budowlanych. Tylko przedsiębiorcy budowlani, bez względu na ich kwalifikacje, podlegają rygorom ustawy przemysłowej. Stąd w Królestwie budowniczy — to wykonawca budowli, a nie przedsiębiorca, jak w Poznańskim lub w Galicji. W razie uchybień nieprawidłowości, błędów, które wywołały straty, szkody i t. p., architekt, pomocnik architekta lub inny technik budowlany podlega odpowiedzialności cywilnej i karnej i nawet może być sądownie pozbawiony przynależnych mu praw pod względem budowlanym.

Co się tyczy tytułu architekta lub inżyniera, to przysługuje on wyłącznie osobom, które, dzięki ukończeniu wyższych zakładów naukowych, tytuły te posiadają. Osobom, które pozwoliły sobie na tytuł fachowy faktycznie im nieprzynależny, grozi zawsze pociągnięcie do odpowiedzialności według odpowiedniego artykułu kodeksu karnego.

Z zestawienia powyższego stosunków w trzech zaborach widzimy, że o ile wykonanie budowli a więc i zawód budowniczego ujęte zostały w pewne karby prawne, wprowadzie różne dla trzech zaborów, o tyle zawód architekta jako twórca pomysłu budowli, nie podlega dotąd ani odpowiedniemu ujęciu prawnemu, ani ochronie prawnej. Nie chodzi tu naturalnie o ochronę jakichkolwiek interesów osobistych lub zawodowych architektów. Chodzi tu głównie o podniesienie zawodu, jego powagi i doniosłości w oczach społeczeństwa, tembardziej, że w czasach ostatnich rodzaj i zakres działalności architekta przy rozstrzyganiu zagadnień, związanych z budową miast, budownictwem dla celów wielkiego przemysłu, ochroną charakteru kraju, jego piękna, ochroną zabytków, ich konserwacją i t. p.

Stąd pierwszorzędna rola, jaką w społeczeństwie współczesnym winien odgrywać architekt, już nietylko jako niezbędny fachowiec, lecz jako czynnik czysto kulturalny, i stąd konieczność utrzymania autorytetu architekta na wysokim poziomie.

Ustalić więc przedewszystkiem należy, wobec rozbieżności panujących pojęć, czem architekt winien być i czego od architekta społeczeństwo jest w prawie wymagać. Ujął to bardzo dobrze w swym referacie kol. Minkiewicz: „Architekt, powiada on, musi być dobrym technikiem konstruktorem, dającym gwarancję, że dzieła jego odpowiedzą wymaganiom trwałości i bezpieczeństwa.

Architekt powinien posiadać umiejętność kalkulacji finansowej, umieć obliczyć rentowność i skontrolować podstawy finansowe przedsięwzięcia budowlanego, powinien posiadać dokładną znajomość ustawodawstwa.

Poza bezpośrednim swoim fachem, jakim jest budownictwo, architekt powinien być dokładnie obeznany z całym szeregiem urządzeń pomocniczych, jak ogrzewanie centralne, oświetlenie i t. d. znać się również dobrze na ruchu młyna parowego jak i na hodowli bydła, musi być dobrym znawcą wymagań higieny.

Przy równoczesnym opanowaniu tych wszystkich wymagań, architekt musi być bezwarunkowo i przedewszystkiem artystą-twórcą o wysokiej naturze artystycznej, któraby na każdym jego dziele swoje piętno pozostawiła. Powinien mieć nadto pełną świadomość swojego powołania, jako artysty.

Architekt powinien posiadać nieposzlakowaną prawość i czystość charakteru, gdyż w jego ręce składa budujący opiekę nad swoim majątkiem, przeważnie bez możności kontroli.

Wreszcie pożądanem jest, by architekt był człowiekiem o wyższej kulturze, inteligencji i doświadczeniu życiowym i społecznym, od tego bowiem zależy podniesienie skali wymagań twórczych“.

Jak widzimy, żaden fach nie stawia tak wszechstronnych i skomplikowanych wymagań swoim przedstawicielom.

Nie jest to więc artysta-rysownik lub kompozytor papierowy w dziedzinie architektury, jak zwykli mniemać i szerzyć to mniemanie w społeczeństwie rozmaici inżynierowie, budowniczowie i przedsiębiorcy budowlani, zajmujący się budowaniem i robiący na tem dobre interesa, jeno „najlepszy z pomiędzy budowniczych — „arcybudowniczy“ — jak zresztą zupełnie słusznie kol. prof. Ekielski tłumaczy na język polski nazwę, architekt“.

Spółczeństwo potrzebuje architekta do rozwiązania całego szeregu zagadnień technicznych i artystycznych, potrzebuje ponadto zaufanego i pewnego zastępcy, stojącego na straży jego potrzeb budowlanych i obowiązkiem państwa jest dać gwarancje, któreby zapewniały, iż powołany do tego fachowiec odpowie wyżej przytoczonym wymaganiom i zaufania nie zawiedzie.

Podstawę tę gwarancji stanowić musi odpowiednie wykształcenie fachowe.

Ze względu na obszerny i wszechstronny zakres wiedzy potrzebnej architektowi, zarówno jak i ze względu na konieczność utrzymania wysokiego poziomu, wykształcenie to powinno być wyższem.

Wykształcenie jednak nie świadczy o twórczości i talencie. Za pomocą egzaminów można wprowadzić ustalić pewien poziom uzdolnienia rysunkowego, może nawet artystycznego, przez studia można to uzdolnienie rozwijać, nie daje to jednak gwarancji, iż kandydat na architekta wyniesie ze studjów zamiłowanie do swego fachu i poczucie szczytnego powołania artysty, które to cechy są nieodzowne do twórczej pracy architekta.

Poziom wykształcenia nie daje również żadnej gwarancji co do strony etycznej. Nie świadczy zupełnie o kulturze, inteligencji, doświadczeniu życiowym i społecznym.

Stąd uczelnie nie mogą i nie powinny nadawać uprawnień.

„Wartość architekta, jako artysty, fachowca i człowieka, jak słusznie twierdzi kol. Minkiewicz, może być oceniona jedynie na podstawie praktycznej działalności po ukończeniu szkoły i to jedynie przez osoby z tego samego zawodu razem z nim pracujące“ i w myśl zgodnej opinii wszystkich Kół Architektów, wyrażonej w nadesłanych referatach, do takiej oceny z natury rzeczy powołanymi mogą być jedynie zrzeszenia zawodowe architektów, mające na celu z jednej strony podniesienie poziomu naukowego zawodu, z drugiej — ochronę autorytetu i praw zawodowych swych członków. Zrzeszenia te powinny mieć ustawowo zakreślony charakter organizacji przymusowej i być wyposażone w prawo egzekutywy wobec członków.

Byłyby to Izby Architektów, stworzone na wzór Izby Adwokackich, powołanych już przez państwo do życia.

Tak architekci, członkowie Izby, jak posiadający należyte wykształcenie i odbyłą praktykę, przez ustawę Izby przepisaną, korzystałoby z całości praw architektom przez państwo przyznanych. Do nich więc należałoby wyłączone prawo samodzielnego wykonywania wszelkich związanych z zawodem architekta czynności, oraz opinjowanie w sprawach architektury i budownictwa wobec władz państwowych.

Działalność ich stałaby pod zbiorową kontrolą korporacji i wykroczenia przeciwko przyjętym zasadom, groziłyby wykluczeniem, a tem samem pozbawieniem przyznanego im tytułu. Wtedy sama nazwa „architekt członek Izby“ mówiłaby za siebie i jako taka musiałaby podlegać ochronie prawnej. Zaznaczyć należy, że tylko architekci czynni, to jest budujący, winni być członkami Izby i przez to podlegać rygorom i kontroli. Uprawienie architektury, jako sztuki, musi być wolne.

Architektura więc jest i sztuką i techniką. Dobrym architektem może być przede wszystkim człowiek obdarzony talentem, a pozatem odpowiednio wykształcony i fachowo przygotowany. Talenty jednak ujawniają się nie odrazu, przechodzą fazy rozwoju. Przy dotychczasowych systemach kształcenia stanowisko architekta, w myśl wypowiedzianych wyżej postulatów, dostępne było tylko dla nielicznych wybrańców, którzy mogli byli szkoły wyższe i średnie ukończyć. Znamy jednak wszyscy zarówno dyplomowane miernoty bez talentu z tytułami architektów, jak i ludzi wielkiego talentu i zdolności, nie posiadających studjów i oznak akademickich, którym jednak słusznie miano architektów przysługiwać powinno. Ich Izby Architektów na swych członków powołać będą mogły.

Powstanie Izby z podobnymi prerogatywami wpłynie dodatnio zarówno na podniesienie godności architekta, jak i całego zawodu budowlanego. Wtedy całe rzesze pracowników budowlanych, którym w wieku szkolnym warunki i okoliczności nie pozwoliły przejść odpowiednich studjów, będą dążyły do osiągnięcia tego szczytnego tytułu. I jak ongi Napoleon wyraził się, że „zły ten żołnierz, który nie pragnie zostać generałem“, tak słusznie wtedy można będzie powiedzieć, że zły ten murarz, czy technik budowlany, który nie dąży do tego, by zostać architektem. Wypadnie im naturalnie przechodzić pewne etapy; wiadomości nabyte praktycznie uzupełniać studjami fachowymi, zdobywać wiedzę i uprawnienia stopniowo. Tu państwo winno przyjść im z pomocą, gdyż będzie to sprzyjało podniesieniu kultury powszechnej i aspiracji artystycznych narodu w dziedzinie, która najlepiej kulturę jego odzwierciedla, — architekturze. A dbać nam o to tembardziej trzeba, że dziś, kiedy Polska z gruzów powstaje, odrobić wypada zaległości pokoleń, które dla braku oświaty, tamowanej lub wypaczanej przez zaborców, nie mogły poznać skarbów ducha polskiego, zaklętych w formach budownictwa i architektury rodzimej.

Szerzenie więc wiadomości w tej dziedzinie jest nad wyraz potrzebne, a udostępnienie ich najszerszym warstwom pracowników budowlanych oraz zrozumienie tego przez tychże pracowników będzie rękojmią odrodzenia w budownictwie form swojskich, prostych i pięknych wszędzie, gdzie dotąd zastępowały je szablony i rutyna z wzorów obcych czerpane.

Bo stwierdzić należy, że nie architekci, jeno murarze i „budowniczości“ najrozmaitszych kategorii Polskę ostatnimi czasy zabudowywali. Roztoczyć nad nimi opiekę fachową, dążyć do podniesienia poziomu jednych i drugich — szczytne zadanie architektów w Izbach zrzeszonych.

Tą drogą powstanie pierwsza kategoria ludzi, posiadających praktykę zawodową i wykształcenie architektoniczne o poziomie niższym, kategoria budowniczych „wiejskich“, których uprawnienia co do

prowadzenia robót budowlanych podług projektów architektów, i podług projektów własnych, byłyby zarówno co do projektów i jak co do prowadzenia robót przez Rząd ustalone. Drugą kategorię ludzi, posiadających praktykę zawodową i wykształcenie architektoniczne o poziomie średnim, stanowiliby „budowniczy“, posiadający prawo wykonywania wszelkich robót budowlanych podług projektów architektów, a podług własnych projektów w granicach, przez rząd ustalonych.

Obie te kategorie budowniczych, z wykształceniem architektonicznym, pozostających pod kontrolą Izb, stanowiłyby źródło, skąd jednostki zdolne i utalentowane po studjach odpowiednich, zasilałyby szeregi architektów, członków Izb, narówni z tymi, którzy ukończyli wyższe uczelnie.

Tylko więc osobom, posiadającym wykształcenie architektoniczne i nabytą praktykę, mogłoby być, zgodnie z powyższym, nadane w Polsce prawo sporządzania projektów architektonicznych do ich urzeczywistnienia, oraz tylko te osoby mogłyby być rządowo upoważnione do wnoszenia budowli.

Stąd słuszne, aby tytuły: „Architekta, Członka Izby“ oraz „Budowniczego“ znajdowały się pod ochroną prawa i były używane tylko przez osoby do tego uprawnione.

Budowniczy typu galicyjskiego i poznańskiego bez wykształcenia architektonicznego pozostaną wyłącznie przy swych dotychczasowych uprawnieniach, t. j. jako wykonawcy budowli, wznoszonych podług projektów i pod kierunkiem osób z wykształceniem architektonicznym, lub jako przedsiębiorcy.

I wtedy „felczeryzm“ w architekturze, który tak silnie się rozwiłmożił na ziemiach polskich, dzięki traktowaniu zawodu budowlanego w pewnych dzielnicach, jako „przemysłu“, oraz dzięki uprawnieniom budowlanym, nadawanym wszelkiego gatunku technikom dyplomowanym, nie będzie groźny i szkodliwy.

W myśl tego, pod rozważenie i krytykę Zjazdu referent poddał treść uchwały (patrz aneks 2 Druk № 1) i wyraził przypuszczenie, że powzięte w tej sprawie, zarówno jak i w innych, Uchwały Pierwszego Zjazdu Architektów Polskich, jako ciała miarodajnego, będą przez społeczeństwo i przez Sejm jaknajbardziej przyjęte, a w osobie świeżo powołanego na posła do Sejmu kol. Wacława Tomaszewskiego, członka Koła Architektów w Warszawie, sprawy te znajdą gorącego obrońcę.

W dyskusji nad tym referatem przedstawiciel Koła z Poznania wyraził pogląd, że architekci winni być projektodawcami i doradcami i zaakcentował, że architekci-urzędnicy w tym charakterze również występować mogą. Zajmowania się przedsiębiorstwem nie uważa za uwłaczające architekcie. Typ budowniczego-wiejskiego uważa w Poznańskim za nie dający się wprowadzić.

Przedstawiciel Koła Krakowskiego kol. prof. Ekielski podkreślił, że przy udzielaniu praw winno być brane pod uwagę wykształcenie teoretyczne i lata praktyki. Łączenie obowiązków architekta i przedsiębiorcy w jednej osobie uważa za niewskazane, zarówno ze względu na architekturę jak i interes klienta. Zakaz projektowania przez niepowołanych należy stosować w całej pełni.

Przedstawiciel Koła Lwowskiego kol. Minkiewicz wyraził pogląd, że podział architektów na miejskich, małomiejskich i wiejskich jest błędny, albowiem zasadniczo niema zadań budowlanych niegodnych architekta. Z konieczności narazie możnaby pewne stanowiska architektoniczne obsadzać ludźmi bez wyższego wykształcenia architektonicznego.

Wobec uwagi kol. Lilpopa, że dyskutowane obecnie sprawy łączą się ściśle z projektem Izby Architektonicznych, postanowiono zrobić 10 minutową przerwę, a potem przystąpić do następnego referatu, a po wysłuchaniu tegoż wznowić rozpoczętą dyskusję łącznie z dyskusją nad projektem Izby Architektonicznych.

Z kolei przystąpioną do punktu 2 porządku dziennego.

Architekci i Izby Architektów w Polsce.

Referent kol. Fr. Lilpop.

W naszym społeczeństwie stanowisko architekta nie było dotąd ani należycie określone, ani ustawowo gwarantowane. W każdym z trzech zaborów, na tle różnego ustawodawstwa państwowego stosunki układały się odmiennie. Obecnie, w zjednoczonej Polsce, gdy własny nasz Rząd przystąpił do organizacji nowego życia, do tworzenia nowej państwowości, powstaje szereg praw i ustaw, które

się złożą na ogólne ustawodawstwo krajowe. Żadna nowa ustawa nie może być celowa, rozumna i trwała, o ile nie odpowiada istotnym wymogom życia. Rząd, wnoszący projekty praw, nie może i nie powinien poprzestawać na tem, aby jedynie ciało ustawodawcze jako przedstawicielstwo narodu, stanowić miało o zgodności nowego prawa z potrzebą życia. Rząd winien sam już zdobyć świadomość, że daną dziedzinę życia istotnie poznał i ogarnął, a wtedy będzie mógł skutecznie stać się rzecznikiem nowego prawa.

Ponieważ z drugiej strony nie jest możliwym, aby Rząd mógł to osiągnąć przez swe własne organy, musi opierać się na fachowych organizacjach, właściwie i celowo zbudowanych. Jest wspólnym interesem Rządu i architektów powołanie do życia takiej właśnie organizacji, któraby stała na straży wszelkich praw dotyczących architektury w Polsce.

Podstawowym warunkiem jej celowości będzie przedewszystkiem konieczność objęcia wszystkich architektów w Polsce, powtórę konieczność ścisłego określenia samego pojęcia, czem jest i ma być architekt.

Projekt Izby Architektów nie był znany Kołom przed wniesieniem na Zjazd, gdyż wyłonił się w Warszawie dopiero podczas czynności przygotowawczych do Zjazdu, niemniej pokrewne referaty przed Zjazdem nadesłane, zawierały wyraźne wskazania co do potrzeby Izb. Koło Krakowskie w referacie kol. Ekielskiego p. t. „stanowisko architekta“ i Koło Lwowskie w referacie kol. Minkiewicza na temat „ochrona tytułu i prawne stanowisko architekta“ domagają się nowej formy dla organizacji architektów na miejsce dotychczasowych Kół i podają szereg wskazań naogół zgodnych z poniższym projektem. Okazuje się, że ten ostatni trafia na grunt przygotowany. Zgodnie z założeniem, jakie sobie postanowił Komitet Organizacyjny, zostają przedstawione Zjazdowi do uchwalenia oprócz spraw zasadniczych, wszelkie potrzeby przechodnie. W celu współpracy z Rządem nad ujednostajnieniem prawodawstwa i ze względu na jednoczesne poszanowanie prawa zwyczajowego, koniecznym jest utworzenie obecnie trzech Izb w obrębie byłych trzech zaborów z jedną wspólną Radą Naczelną. Najbliższym wspólnym ich zadaniem winno być wzajemne przenikanie się i dążność do wyrównania różnic w niedalekiej przyszłości.

Główne postulaty. Stanowisko architekta wobec społeczeństwa, Rządu i zawodów technicznych musi być określone przez specjalną ustawę. Tytuł architekta i prawo samodzielnego prowadzenia robót i wykonywania zawodu mogą być udzielane jedynie na podstawie świadectwa z ukończenia programowych studjów, obowiązkowej aplikacji i egzaminu praktycznego.

Zawód architekta, z uwagi na odrębność stanowiska, musi być wyraźnie określony i oddzielony od zawodu wykonawców budowlanych i innych zawodów.

„Kodeks architektów“, jako zbiór zasad etyki zawodowej, musi stać się dla wszystkich architektów obowiązującym i otrzymać moc prawną.

Konieczne jest utworzenie odpowiedzialności dyscyplinarnej za wykroczenia przeciwko „kodeksowi“, honorowi i godności stanu architektów.

Architekt z racji swego zawodu jest w stałej zależności od organów Rządu. Stosunek bezpośredni do Rządu nie może być uważany nadal za wystarczający.

Głos architektów jako całości winien mieć na względzie dobro i rozwój architektury pod każdym względem i w każdym kierunku.

Prawodawstwo z dziedziny architektury, budownictwa, rzemiosł budowlanych, szkolnictwa zawodowego — winno być opracowywane w łączności architektów z Rządem.

Architekci jako całość winni być przez Rząd powoływani do wydawania opinii o projektach ustaw w zakresie swego zawodu. W celu osiągnięcia wyżej przytoczonych postulatów musi powstać organizacja architektów uznana przez Rząd, współdziałająca z Rządem i obejmująca ustawowo wszystkich architektów w Polsce.

Poniższy projekt Izby Architektów jest wzorowany na dekrete № 75 w przedmiocie statutu tymczasowego Palestry Państwa Polskiego.

Dziennik Praw № 22 z 30 grudnia 1918 r.

MATERIAŁY DO STATUTU. ARCHITEKCI.

1. Tytuł architekta jest nadawany wyłącznie przez Izby Architektów i korzysta z opieki prawa w myśl niniejszej ustawy.

2. Architektem może zostać obywatel Państwa Polskiego bez różnicy płci, który:
- ukończył całkowite studia architektury w akademii lub na politechnice krajowej,
  - odbył aplikację w myśl przepisów niniejszej ustawy,
  - złożył egzamin praktyczny w myśl niniejszej ustawy,
  - złożył przyrzeczenie stosowania się do „kodeksu architektów“,
  - jest pod względem moralnym nieposzlakowanym.

Nie może być architektem pozbawiony własnej woli, lub ograniczony w czynnościach cywilnych, upadły, skazany na karę więzienia, lub za przestępstwo uwłaczające czci.

3. Architekt winien poświęcić się obowiązkom swym z całą gorliwością i sumiennością, mając na względzie godność swego zawodu, okazywać poszanowanie i posłuch dla urzędów i organów Izby Architektów w Polsce, przestrzegać zasad koleżeństwa, strzedz w życiu prywatnym powagi swego stanu i zachowywać się zgodnie z wymaganiami honoru i przyzwoitości.

4. Czynności architekta polegają na udzielaniu porad fachowych, sporządzaniu projektów, kierownictwie robót w naturze, zastępstwie interesów klienta wobec wykonawców i władz, uzgadnianiu interesów klienta i wykonawców, na rzeczoznawstwie sądowym.

5. Architekt przy wykonywaniu swych obowiązków korzysta z wolności słowa i pisma, a za wszelkie nadużycia tego prawa odpowiada dyscyplinarnie z inicjatywy rady architektów, niezależnie od odpowiedzialności sądowej.

6. Architekt przy wykonywaniu swych obowiązków zawodowych stosuje się ściśle do wymagań „kodeksu architektów“.

7. Z wykonywaniem zawodu architekta nie wolno łączyć udziału w przedsiębiorstwie budowlanym, pośrednictwie interesów i wogóle zajęć nieliczących z powołaniem architekta. Wolno jest łączyć z zawodem architekta urząd państwowy i stanowisko nauczyciela.

8. Architekt może zmienić obronę siedzibę w okręgu tej samej Izby, po uprzednim jednomiesięcznym jej zawiadomieniu, w razie przeniesienia się do okręgu innej Izby, po takimże zawiadomieniu obu Izby.

9. Architekt pobiera honorarium od klienta zgodnie z umową z nim zawartą, a w braku umowy podług taksy zatwierdzonej przez radę naczelną architektów w Polsce.

10. „Kodeks architektów“ uzupełniany i zatwierdzany na dorocznym zebraniu Rady Naczelnej obejmuje zasady etyki zawodowej. (Jako pierwszy materiał do kodeksu służy wydawnictwo Koła Architektów w Warszawie, p. t. „Obowiązki zawodowe architekta“ z 1908 roku).

APLIKANCI ARCHITEKTURY.

11. Aplikantem architektury może zostać kto:

- ukończył całkowite studia architektury w akademii lub na politechnice krajowej;
- jest pod względem moralnym nieposzlakowanym;
- złożył odpowiednie zaświadczenie architekta-patrona o przyjęciu go na aplikację.

Aplikacja trwa trzy lata.

12. Aplikant jest obowiązany pracować pod kierunkiem architekta-patrona i brać czynny udział w zajęciach praktycznych i teoretycznych, urządzanych przez Izbę Architektów.

13. Aplikanci nie mogą samodzielnie prowadzić robót budowlanych, aplikant może być zastępcą architektury-patrona jedynie pod odpowiedzialnością tego ostatniego.

14. Aplikant po ukończeniu aplikacji będzie poddany egzaminowi praktycznemu przed komisją według programu ustalonego przez Naczelną Radę Architektów. Czas i miejsce egzaminu oraz członków komisji egzaminacyjnej wyznaczają Izby Architektów.

15. W razie niewykonania przez aplikantów obowiązków określonych w odnośnym artykule Rada Architektów danej Izby jest władną przedłużyć aplikację, bądź wykreślić aplikanta z listy.

16. Aplikant, który nie zdał egzaminu, może przystąpić do ponownego egzaminu w ciągu dwóch lat następnych. Po upływie tego terminu, w razie ponownego niezdania egzaminu, może być wykreślony z listy.

BIBLIOTEKA
POLIT. KRAK.

IZBY I RADY ARCHITEKTÓW.

17. Architekci i aplikanci architektów, mający siedzibę w jednym z trzech byłych zaborów, tworzą trzy izby architektów. W razie potrzeby może Rada Naczelna utworzyć więcej izb i wyznaczyć im siedziby. Każda izba musi liczyć przynajmniej piętnastu architektów. Izba stanowi osobę prawną i załatwia swe sprawy bezpośrednio na swych zgromadzeniach walnych, bądź przez wybraną przez siebie Radę Architektów.

18. Architekci należący do składu Izby wybierają z pośród siebie większością głosów drogą tajnego głosowania członków Rady Architektów w liczbie od 6-ciu do 9-ciu w ten sposób, że gdy ilość należących do Izby Architektów przekracza 15-u, na każdych następnych 10-u wybiera się po jednym członku rady ponad 6-u, dopóki ich liczba nie osiągnie 9-u. Równocześnie obiera się dwóch zastępców. Członkowie Rady obierają z pośród siebie dziekana i jego zastępcę, skarbnika, gospodarza i sekretarza. Wybory odbywają się corocznie w grudniu. Mandaty trwają trzy lata, corocznie ustępuje trzecia część członków Rady: w ciągu pierwszych dwóch lat przez losowanie, następnie według pierwszeństwa wyboru. Ustępujący członkowie mogą być wybrani ponownie. Nowi członkowie obejmują urzędowanie w dniu pierwszym stycznia.

19. W razie śmierci, przedłużającej się choroby, dłuższej nieobecności, lub wyjścia z Izby członka Rady, na jego miejsce wchodzi zastępca, który na wyborach otrzymał największą ilość głosów.

20. Rada jest przedstawicielką Izby Architektów. Do zakresu czynności Rady należy:

- a) wpisywanie na listę architektów i aplikantów architektów i wykreślanie z listy,
- b) czuwanie nad należytem wykonywaniem obowiązków zawodowych przez członków Izby i nad przestrzeganiem etyki zawodowej,
- c) wykonywanie władzy dyscyplinarnej nad architektami i aplikantami,
- d) zarządzanie funduszami Izby,
- e) kierowanie wykształceniem zawodowym i egzaminami aplikantów,
- f) zwoływanie walnych zgromadzeń Izby Architektów i składanie na nich sprawozdań,
- g) załatwianie w drodze polubownej sporów między członkami Izby, jak również między nimi i osobami postronnymi,
- h) określanie na żądanie architekta, lub strony, honorarjum architektonicznego,
- i) wydawanie wszelkich opinii na żądanie Rady Naczelnej.

21. Dziekan reprezentuje Radę Archit., kieruje jej czynnościami, przewodniczy na posiedzeniach, wykonywa uchwały Rady.

22. Posiedzenia Rady odbywać się winny przynajmniej raz na miesiąc. Postanowienia zapadają większością głosów. W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego. Do prawomocności uchwał potrzebna jest obecność $\frac{2}{3}$ ogólnej liczby członków Rady. Wszystkie orzeczenia Rady i walnych zgromadzeń wraz z odpisami protokołów Rada przesyła Radzie Naczelnej w ciągu 14-u dni od dnia posiedzenia.

23. W razie pociągnięcia architekta lub aplikanta do odpowiedzialności karnej Rada Architektów jest władna na czas trwania procesu zawiesić architekta w czynnościach, a aplikantowi przedłużyć okres aplikacji.

24. Wszelkie orzeczenia Rady Archit. ulegają zaskarżeniu do Rady Naczelnej w ciągu 14-u dni od daty doręczenia ich wraz z motywami stronie zainteresowanej. Sposób odwołania się do orzeczeń Rady Architektów jako sądu dyscyplinarnego określa postępowanie dyscyplinarne.

25. Członkowie Izby opłacają na jej potrzeby składki roczne w terminach, które określi regulamin. Wszelkie opóźnienie bez dostatecznego usprawiedliwienia pociągają za sobą odpowiedzialność dyscyplinarną.

26. Przy Radzie Architektów może być utworzony fundusz zapomogowy dla członków i ich rodzin. Odpowiednie przepisy ustali zgromadzenie walne. Na fundusz ten wpływać będą wszystkie grzywny na podstawie niniejszego statutu lub regulaminu uiszczać się mające.

27. Zgromadzenie walne Izby Architektów odbywa się corocznie w grudniu, zwołuje je Rada Architektów i zawiadamia każdego architekta członka Izby piśmiennie o terminie; do kompetencji walnego zgromadzenia należą:

- a) wybory do Rady Architektów i do Rady Naczelnej,
- b) uchwalenie środków na potrzeby Izby a w szczególności składek członków,
- c) zatwierdzanie sprawozdań rady, a w szczególności sprawozdania kasowego,
- d) rozpoznawanie wniosków Rady Architektów, wniosków członków w sprawach dotyczących Izby i zarządzeń Rady.

Wnioski członków winny być wnoszone do Rady Architektów przynajmniej na 8 dni przed dniem zgromadzenia walnego. Zgromadzenia walne nadzwyczajne zwołuje Rada Architektów bądź z własnej inicjatywy, bądź na piśmienne żądanie przynajmniej czwartej części architektów członków Izby. Każdy architekt jest obowiązany brać udział w posiedzeniach Izby. Nieprzybycie bez dostatecznego usprawiedliwienia się przed terminem zgromadzenia, najdalej w ciągu 8-u dni po dacie zgromadzenia, pociąga za sobą karę pieniężną, której granice określa walne zgromadzenie Izby. Karę wymierza Rada Architektów.

Uchwały zgromadzenia są prawomocne bez względu na liczbę obecnych. Aplikanci mogą być obecni na zgromadzeniach Izby za zezwoleniem przewodniczącego, bez prawa zabierania głosu i udziału w głosowaniu.

RADA NACZELNA ARCHITEKTÓW.

28. Zwierzchnim organem Izb Architektów jest Rada Naczelna Architektów w Polsce. Do zakresu jej działania należy:

- a) przedstawicielstwo interesów Izb Architektów i czuwanie nad ich honorem i powagą,
- b) wykładnia przepisów niniejszego statutu, obowiązująca Izby i Rady Architektów,
- c) uzupełnianie i zatwierdzanie „Kodeksu architektów“
- d) wydawanie regulaminów dla siebie i Izb Architektów,
- e) ustalanie programów zajęć i egzaminów dla aplikantów,
- f) nadzór nad Izbami i Radami Architektów,
- g) rozpoznawanie w drodze instancji lub w drodze nadzoru uchwał i zarządzeń Izb i Rad Architektów oraz uchwał i wyroków w sprawach dyscyplinarnych,
- h) przyjmowanie w poczet architektów i aplikantów za zgodą Rządu tych obywateli Państwa Polskiego, lub państw obcych narodowości polskiej, którzy ukończyli wyższe uczelnie zagraniczne, i którzy według ustaw obcego państwa uzyskali prawo do tytułu kandydata architektury,
- i) prowadzenie listy architektów i aplikantów i przysyłanie tej listy corocznie Rządowi wstęcznie wraz ze składem Rad Architektów i Rady Naczelnej Architektów, niezależnie od tego o każdej zmianie w ciągu roku Rada Naczelna bezzwłocznie zawiadamia Rząd.
- j) wydawanie opinii co do projektów ustaw na wezwanie Rządu, po uprzednim zasięgnięciu opinii Rad Architektów,
- k) przedstawienie Rządowi projektów ustaw i wniosków w zakresie architektury, budownictwa i w sprawach Izb Architektów.

Siedzibą Rady Naczelnej jest stołeczne miasto Warszawa.

29. Rada Naczelna składa się z delegatów Izb Architektów. Izby wybierają delegatów w ten sposób, że na pierwszych 15-u członków wypada dwóch delegatów, a na każdych 15-u następnych jeden delegat. Prócz tego każda Izba wybiera po trzech zastępców delegatów. Delegatem nie może być wybrany członek Rady Architektów. Mandaty trwają 2 lata. Corocznie ustępuje połowa członków Rady Naczelnej, w pierwszym roku przez losowanie, a następnie według starszeństwa wyborów. Ustępujący członkowie mogą być ponownie wybrani.

Do prawomocności uchwał Rady Naczelnej potrzebna jest obecność więcej niż połowy członków. Rada Naczelna wybiera na rok z pośród siebie większością głosów drogą tajnego głosowania prezesa i jego zastępcę, sekretarza i skarbnika.

30. Rada Naczelna wybiera z pośród siebie corocznie wydział wykonawczy, którego skład i zakres działania określi regulamin.

31. Rada Naczelna wybiera corocznie ze swego łona sąd dyscyplinarny drugiej instancji, złożony z trzech członków i dwóch zastępców.

32. Uchwały Rady i wydziału wykonawczego zapadają większością głosów obecnych, w razie równości głosów, rozstrzyga głos przewodniczącego.

33. Rada Naczelna ustala swój budżet i określa udział Rad wszystkich Izb w wydatkach.

34. W razie gdyby Rada Architektów obowiązków swych nie wykonywała, lub wykraczała przeciw ustawie, władną jest Rada Naczelna sprzeczne z ustawą zarządzenie lub uchwałę Rady Architektów znieść, względnie zastosować odpowiednie środki zaradcze, a nawet rozwiązać Radę Architektów i rozpisnąć natychmiast nowe wybory z terminem dwutygodniowym, polecając czasowo pełnienie obowiązków Rady Architektów wskazanym przez siebie delegatom.

Jeżeli Rada Naczelna nie przedsięwzięje środków zaradczych, sama wykracza przeciw ustawie lub działać przestanie, władny jest Minister, któremu Izby podlegają, po bezskutecznym wezwaniu sprzeczne z ustawą zarządzenie lub uchwałę Rady Miejskowej lub Rady Naczelnej znieść a Rada Ministrów na wniosek Ministra, któremu Izby podlegają, w wyjątkowych wypadkach Radę Miejskową lub Radę Naczelną rozwiązać z natychmiastowym zarządzeniem nowych wyborów z terminem dwumiesięcznym, tymczasowe zaś pełnienie funkcji Rady naczelnej powierzyć wyznaczonemu przez siebie komisarzowi.

Powołany komisarz stosuje się do przepisów niniejszego statutu. Przepis powyższy nie stosuje się do działalności Rad w sprawach dyscyplinarnych.

SĄD DYSCIPLINARNY I POSTĘPOWANIE SĄDOWE.

Organizację określi specjalny regulamin na wzór organizacji takiegoż sądu Palestry Państwa Polskiego.

Przepisy przechodnie opracuje grono architektów, któremu Zjazd to poleci.

Referent zakończył swe przemówienie odczytaniem propozycji Uchwały Zjazdowej (Aneks 2. Druk № 3.

Po referencie zabrał głos kol. Romanowski, prezes Izby Budowniczych w Krakowie i zwracając uwagę na to, że propozycje Koła Krakowskiego uznające na budowie tylko architektów i majstrów tem samem przekreślające istnienie budowniczych, powzięto bez wysłuchania głosu bądź co bądź liczących i zainteresowanych w tem rzesz budowniczych prosi, aby w tej sprawie nie powzięto jakichś uchwał bez wysłuchania tego głosu.

O godzinie 1 min. 30 posiedzenie przerwano odkładając dalszy ciąg dyskusji do godz. 6-ej po poł. O godz. 4-ej po poł. uczestnicy Zjazdu zwiedzili Wystawę Architektury Monumentalnej w lokalu Tow. Opieki nad Zabytkami oprowadzani przez kol. Lalewicza, Rogaczewskiego i Skórewicza stąd część pod kierunkiem kol. Wiśniowskiego udała się do cytadeli dla zwiedzenia X pawilonu.

Posiedzenie popołudniowe. 21 czerwca 1919 r.

Obrady rozpoczęto o godz. 6 ej min. 30.

Przewodniczył w dalszym ciągu kol. Cybichowski, protokołował kol. L. Sokołowski.

Na porządku dziennym dalszy ciąg dyskusji na temat stanowisko architekta i nad projektem Izb Architektów.

Na odmiennem, od referenta Izb Architektów, stanowisku, stanął kol. Heurich, który uważając, że nikt nie ma prawa wkraczania w dziedzinę twórczości architekta tak długo, jak tenże nie przystępuje do realizacji swoich projektów jest przeciwny rejestrowaniu architektów. Natomiast uważa, że rejestracja wykonawców pomysłów architektonicznych jest bezwzględnie potrzebną. Zatem idzie, że należy tworzyć Izby Budowniczych a nie Izby Architektów. Do Izb Budowniczych należećby powinni wszyscy występujący w charakterze wykonawców budowli, architekci, nigdy atoli nie powinien istnieć przymus należenia do tych Izb, architektów, którzy poświęciwszy się np. studjom teoretycznym z wykonywaniem budowli nie mają nic wspólnego.

Inni mówcy uznając w zasadzie potrzebę podobnej jak Izby Architektów, instytucji, wyrazili pewne życzenia co do szczegółów organizacji. W sprawie stanowiska architekta poruszono jeszcze: prawo, czy przywilej projektowania; podziału projektowania i wykonywania między architekta i budowniczego; wreszcie łączenia obowiązków architekta i przedsiębiorcy w jednym ręku. W tym kierunku zgodnie wszyscy oświadczyli się za oddaniem projektowania w ręce architektów; zaś wykonania

projektów w ręce majstrów bądź budowniczych, zasadniczo sprzeciwiając się występowaniu architektów w charakterze przedsiębiorców. Pogląd ten wcale nie oznacza, że przedsiębiorstwo traktuje się za coś gorszego czy niższego od architektury a tylko za inną wartość, za inny fach, a zatem idzie, że w organizacji zawodowej nie może być miejsca dla ludzi odmiennych fachów.

Kilka wniosków zgłoszonych w sprawie stanowiska architekta Izb Architektów odesłano do Komisji Redakcyjno-Wnioskowej, odkładając głosowanie uchwał do chwili przedstawienia przez tąże Komisję redakcji wniosków.

Obrady zakończono o godz. 9 min. 30, poczem uczestnicy Zjazdu przeszli do sali stołowej na wspólną wieczerzę, w czasie której ogłoszono szereg przemówień drgających radością z powodu zmiany dotychczasowych warunków na nowe — nie krępujące w niczem swobodnego wypowiedzania się polskiej twórczości architektonicznej.

3-ci dzień Zjazdu Architektów Polskich w Warszawie 22 czerwca 1919 r.

Posiedzenie przedpołudniowe.

O godz. 10 min. 40 przewodniczący Komitetu Organizacyjnego zawiadamia, że Komisja Wnioskowo-Redakcyjna, w skład której wchodzi wszyscy przewodniczący obrad i sekretarze, obraduje i obradować musi tak długo, aż doprowadzi redakcję uchwał do formy, na którą zgodzą się wnioskodawcy, aby więc czasu nie tracić, proponuje prowadzenie równoległe z Komisją Wnioskowo-Redakcyjną — obrad plenum pod przewodnictwem kol. prof. W. Ekielskiego z Krakowa, a gdy Komisja Wnioskowo-Redakcyjna ukończy swą pracę, przystąpi się do głosowania uchwał. Zebrani propozycję tę przyjmują, poczem przewodnictwo obejmuje prof. Ekielski. Protokółuje kol. W. Wróbel.

Porządek dzienny ustalono jak następuje:

1. Sprawa wydawnictwa pisma perjodycznego poświęconego architekturze.
2. Normalna Ustawa dla Towarzystw Architektonicznych, ref. kol. O. Sosnowski.
3. Biuro Informacyjne, ref. kol. W. Jabłoński.
4. Reorganizacja D. A. P., ref. kol. A. Gravier.
5. Normy wynagrodzenia architektów, ref. kol. A. Gravier i T. Tołwiński.

Punkt 1 porządku dziennego.

Przewodniczący odczytuje wniosek podpisany przez 42 kolegów, dotyczący sprawy wydawnictwa architektonicznego. Przewodniczący ze swej strony, jako wieloletni redaktor „Architekta“, dorzuca parę uwag. Zebrani jednomyślnie wniosek przyjmują, zwłaszcza wobec oświadczenia kol. Heuricha, że dobrze redagowane pismo architektoniczne może liczyć na poparcie Ministerstwa Sztuki i Kultury (Aneks 4-ty punkt 9a).

Punkt 2 porządku dziennego.

Referent kol. O. Sosnowski odczytał Zasady Normalnej Ustawy dla Towarzystw Architektonicznych, opracowane przez Komitet Organizacyjny Zjazdu (Aneks 3), rozesłano uprzednio Kołom do rozpatrzenia i zaznaczył, że niestety żadne Koło opinii swej w tej sprawie nie nadesłało, poczem zwrócił uwagę zebranych na 3 punkty, wyróżniające zasadniczo tę ustawę od dotychczasowo stosowanych, a mianowicie:

1. Sposób przysparzania członków Towarzystwu.

Przysparzanie to odbywa się przez dopraszanie, a nie zapisywanie się członków. Inicjatywa wychodzi więc od Towarzystwa a nie kandydata. Wprowadzono zaś tę nowość, wychodząc z zasady, że projektowana organizacja powinna być najwyższą instancją w sprawach architektonicznych i jako taka powinna być na wysokim poziomie, co zaś da się osiągnąć przede wszystkim przez dobór ludzi, którzy pod względem architektonicznym zdołali już się wypowiedzieć, a z drugiej strony pod względem etycznym (na co położono specjalny nacisk) przedstawiają materiał bez zarzutu.

2. Reorganizacja kierownictwa.

Dotąd prezydium, składające się z nielicznego grona, załatwiało tylko niektóre sprawy; cała robota administracyjna, kancelaryjna, formalna, konkursy, odpowiedzi na różne zapytania i t. p. robiła się na posiedzeniach ogólnych, zaprzatając jeśli nie cały czas, to lwia część tegoż. Otóż rzeczy te należy od

zadań ogólnych odsunąć i załatwić je w większym zamkniętym gronie Zarządu. Wpłyne to na poważniejsze załatwienie tych spraw, da ciągłość pracy jaką można osiągnąć tylko w gronie osób przez pewien czas wspólnie pracujących, w decyzjach tego grona wykaże się linja o zdecydowanym kierunku, której ustaleniu w dzisiejszych warunkach stoi na przeszkodzie fakt, że niemal każde/posiedzenie ma inny skład uczestników. Nadto, odsuwawszy tę pracę od posiedzeń ogólnych, daje się tymże możność pracy więcej zawodowej (odczyty, dyskusje i t. p. na tematy ściśle i bezpośrednio związane z architekturą).

3. Rozwijanie i uzupełnianie kodeksu etycznego architektów. Skoro pojęcie etyki niestety jeszcze nie jest dla wszystkich dostatecznie ustalonym, to trzeba to zrobić przez pisany kodeks, który powoli przejdzie w poczucie ogółu architektów.

W końcu referent odczytał propozycję uchwały (patrz aneks 2, Druk № 4, którą przyjęto przeciw jednemu głosowi.

Punkt 3 porządku dziennego.

Referent kol. Wł. Jabłoński wyjaśnił cel, zadania i organizację Biura Informacyjnego jak następuje:

Cel. Aby ułatwić kolegom architektom orjentowanie się w stosunkach budowlanych w 3-ich byłych zaborach, uznano za pożądane stworzenie Biura Informacyjnego, budowlanego przy Del. Arch. Pol.

Zadanie biura. Zadaniem Biura Informacyjnego byłoby dostarczanie informacji fachowych osobom interesowanym o krajowych:

- a) majstrach, przedsiębiorcach i firmach budowlanych,
- b) producentach i składnicach materiałów budowlanych,
- c) pomocy technicznej biurowej, jak rysownikach, technikach i t. p.,
- d) architektach zrzeszonych i zarejestrowanych w poszczególnych Kołach.

W tym celu Biuro Informacyjne:

- 1) zbiera dane i rejestruje osoby i firmy oznaczone w punktach a, b, c i d,
- 2) wydaje na podstawie zebranych danych informacje na zapytania postawione przez osoby zainteresowane.

Dane dla informacji biuro zbiera drogą wywiadów u kolegów architektów, u poszczególnych wiarogodnych osób fachowych i w odpowiednich związkach zawodowych.

Odpowiedzi na zapytania biuro daje tylko co do punktów, dotyczących się strony technicznej.

Organizacja biura. Biuro Informacyjne pozostaje przy Del. Arch. Pol. ewentualnie przy Kole Arch. w Warszawie; z czasem w miarę rozwoju, powstać mogą agencje biura w Poznaniu, Krakowie i Lwowie.

Funduszu na pokrycie niezbędnych rozchodów biura udzielać będzie Delegacja Architektów Polskich w porozumieniu z kołami Architektów.

Poczem odczytuje propozycję uchwały zjazdowej (Aneks 2-gi, Druk № 5).

Po dyskusji, która nie dotykając sprawy zasadniczej, uznanej za pożyteczną, toczyła się około spraw drugorzędnych, jak pytanie — czy biura takie otwierać równocześnie w miejscach siedzib Kół Architektonicznych, czy też w Warszawie z filjami we Lwowie, Krakowie i Poznaniu, przyjęto proponowaną uchwałę jednomyślnie (Aneks 5, punkt 4).

Punkt 4 porządku dziennego.

Referent kolega A. Gravier na wstępie przypomniał, że instytucję łączącą wszystkie Koła, równocześnie reprezentującą interesy zawodowe nazewnątrz dotąd jest D. A. P. Organizacja ta z powodzeniem dla architektury pracowała przez szereg lat w ciężkich warunkach pracy — może zatem z tem większym powodzeniem pracować w dzisiejszych lepszych warunkach po wprowadzeniu pewnych zmian, a mianowicie zamiany delegacji na Związek Towarzystw Architektów Polskich.

Związek ten miałby za cel: być wyrazicielem całokształtu życia architektonicznego ziem polskich: dlatego dążyłby do zjednoczenia wszystkich poszczególnych ognisk w jeden ogólny ośrodek uzgadniająca różne normy i zadania, reprezentujący jednolitą całość wszelkich myśli i czynów możliwie wszystkich architektów polskich.

Dla urzeczywistnienia tego celu, Związek objąłby w swym programie następujące hasła i zadania:

1. Traktowanie wszelkich spraw zgodnie z dobrem publicznem, z rozwojem kultury, z postępem techniki i z rozkwitem sztuki architektonicznej.

2. Wciągnięcie w swój skład wszystkich towarzystw, których cele są pokrewne lub mogą być uzgodnione z celami Związku.

3. Zwalczanie wszelkich objawów życia społecznego, które czynnością swą mogą dążyć do zniweczenia lub utrudnienia zadań Związku.

4. Doprowadzenia do jednolitego typu i jednakich norm wszelkich objawów życia stowarzyszeń związkowych.

5. Doprowadzenia różnych stowarzyszeń Związku do najlepszego ciągle udoskonalanego, jednolitego ustroju, w celu rozwinięcia jaknajszerszej życia architektonicznego.

6. Występowanie wewnątrz kraju — względem Rządu i społeczeństwa — jako jednolity przedstawicielski organ dla obrony i rozwoju zagadnień następujących:

- a) techniki i sztuki architektonicznej,
- b) kwestji architektonicznych związanych z życiem społecznem,
- c) interesów ogólnych towarzystw Związku, ogólnych interesów architektów.

7. Występowanie na zewnątrz kraju jako ogólne przedstawicielstwo Architektów Polskich za granicą, a mianowicie w kwestjach następujących:

- a) we wszelkich stosunkach międzynarodowych związanych z architekturą; w szczególności przez branie udziału w Zjazdach Międzynarodowych lub w organizowaniu takowych na ziemiach polskich;
- b) w stosunkach ze Stałym Międzynarodowym Komitetem Architektów (Comité permanent international des Architectes C. P. I. A.);
- c) w stosunkach z zaprzyjaźnionymi towarzystwami Architektonicznymi zagranicznymi.

Związek przyjmuje nazwę zagraniczną: „Union des Sociétés des Architectes Polonais“ (U. S. A. P).

Związkiem kieruje Rada Związku złożona z delegatów, których liczba jest do omówienia, i którzy przyjmują na siebie wykonanie niniejszych postulatów.

Delegaci wybierają z pośród siebie lub z pośród Kolegów Związku, jednego lub kilku przedstawicieli zagranicznych.

Delegaci wypracują regulamin mający służyć jako wytyczna w kierowaniu życiem Związku.

Po wysłuchaniu referatu, na wniosek kol. Lilpopa powzięto jednomyślnie uchwałę. (Uchwały Zjazdowe punkt 7).

Punkt 5 porządku dziennego.

A. Część ogólna. Referent kol. A. Gravier objaśnił, że Komitet Organizacyjny Zjazdu rozesał Kołom: „Zasady obliczania wynagrodzenia za prace architektoniczne, przyjęte przez Warszawskie Koło w r. 1914“, jako materiał do krytyki i wniosków.

W związku z tem Koło Krakowskie proponowało pewne zmiany, które częściowo uwzględniono. Do nieuwzględnionych należy propozycja wprowadzenia V-tej kategorii robót sztuki stosowanej, gdyż te roboty wymagają oddzielnej tabeli wynagrodzeń.

Zasadnicze zmiany, jakie referent proponował, dotyczą określenia stosunku marki do przedwojennego rubla, który referent proponuje jak 10:1 (10 marek = 1 rubel) oraz zmiany stosunku wartości poszczególnych czynności do całości robót architektonicznych przy projektowaniu i wykonaniu budowli w następujący sposób:

1) szkice	12%	zamiast dotychczasowych	10%
2) projekt szczegółowy	20%	„	20%
3) rysunki wykonawcze	25%	„	30%
4) kostorys szczegółowy	10%	„	10%
5) kierownictwo ogólne	25%	„	20%
6) sprawdzanie rachunków	8%	„	10%
	100%		100%

Propozycje te jednomyślnie przyjęto.

B) Wynagrodzenie za planowanie miast, referent kol. T. Tołwiński wyjaśnił, że sprawa norm wynagrodzenia za planowanie miast i t. p., jest tem trudniejsza, że podobnie jak my, nie posiadają tychże i sąsiadujące z nami narody. Aby lukę tę wypełnić, potrzeba poważnie nad tem popracować. Opracowane przez Komitet Organizacyjny Zjazdu normy (Aneks 4) tę pierwszą próbę zaradzenia brakowi w tym kierunku muszą być atoli jeszcze gruntownie przez specjalną Komisję przedyskutowane.

W dyskusji na ten temat poruszono:

1. Sprawę uzględnienia działu projektowania ogrodów i parków.
2. Podzielenia prac na większą ilość kategorii, dla umożliwienia bardziej dokładnej klasyfikacji honorarjów.
3. Podkreślenia konieczności udziału i kierownictwa autora przy wykonaniu projektów w naturze.

Wobec wyjaśnień kol. Lilpopa, że sprawa musi być gruntownie przetrawiona przez odpowiednią Komisję przy udziale specjalistów, powzięto uchwałę przekazania spraw wynagrodzenia Komitetowi Wykonawczemu (Aneks 4 punkt 6).

Obrady zakończono o godzinie 1-ej.

Posiedzenie popołudniowe 22 czerwca 1919 r.

Obrady rozpoczęto o godz. 4 min. 35.

Przewodniczył kol. K. Wyczyński. Protokółował Wł. Wróbel.

Porządek dzienny:

1. Kilka słów sprawozdania ze Zjazdu Urbanistów w Paryżu, ref. kol. Jawornicki.
2. Głosowanie Uchwał Zjazdowych.
3. Wybór Komitetu Wykonawczego Zjazdu.
4. Prawo autorskie, ref. kol. A. Dickstein.
5. Normalne warunki konkursowe, ref. kol. T. Szanior.

Punkt 1 porządku dziennego. Referent kol. Jawornicki wspomniał o istnieniu Towarzystwa Urbanistów Polskich w Paryżu, jego celach i zadaniach oraz o organizacji i przebiegu Zjazdu Urbanistów państw sprzymierzonych, który odbył się w Paryżu.

Dotknął dalej sprawy zniszczenia Francji i Belgji — oraz polityki odbudowy, która i na tym terenie nie przedstawia się różowo.

Punkt 2. Przystąpiono do głosowania uchwał. Przewodniczący oznajmił, że na propozycję Komisji Wnioskowo-Redakcyjnej, niektóre wnioski zostały cofnięte, inne przy współudziale autorów doprowadzono do redakcji, na którą wszyscy się zgodzili, pozostaje zatem głosowanie ewentualnie dyskutowanie tylko po jednej uchwale w każdej sprawie.

Uchwałę w sprawie szkolnictwa w redakcji Komisji Wnioskowo-Redakcyjnej, z poprawką kol. Kłosa przyjęto jednogłośnie. (Aneks 5 punkt 1).

Uchwałę w sprawie Izby Architektów w redakcji Komisji Wnioskowo-Redakcyjnej z poprawką kol. Heuricha przyjęto jednogłośnie. (Aneks 8 punkt 3).

Uchwałę w sprawie stanowiska architektów w redakcji Komisji Wnioskowo-Redakcyjnej przyjęto jednogłośnie. (Aneks 5 punkt 2).

Następnie odczytano do protokołu dla przekazania Komitetowi Wykonawczemu wnioski: kol. Skórewicza: „polecić Komisji Wykonawczej ułożyć Statut Izby Architektów, na zasadzie Izby jednej“, kol. Romanowskiego: „Zjazd Architektów uznaje, że określenie kwalifikacji i praw architekta winno być uregulowane przez ustawę łącznie z określeniem praw innych kategorii techników, wyraża zatem zapatrywanie, że w tym celu należy zasięgnąć opinii tych zrzeszeń, które dotychczas skupiały w sobie techników, tak projektujących, jak kierujących i wykonywujących“, kol. Ballenstedta: „Funkcję budowniczych rozszerzyć w myśl brzmienia następującego: budowniczych posiadających prawo prowadzenia wszelkich robót budowlanych według projektów architektów lub projektów cenzurowanych przez doradcze stacje budowlano-architektoniczne“, kol. Szyllera: „Przed powzięciem ostatecznej uchwały w sprawie Izby należy w Komisji Zjazdowej zasięgnąć opinii tych Organizacji architektonicznych i budowlanych, które jako Koła, Stowarzyszenia, Związki i Izby działają w różnych miastach

całej Polski zjednoczonej. Izba, nad stworzeniem której Zjazd obraduje, powinna nazywać się Izba Budowlana i względnie Izba Budowlano-Architektoniczna, lub Budowniczych i Architektów“.

Punkt 3 porządku dziennego. Wybór Komitetu Wykonawczego:

Kol. Lilpop zakomunikował, że Komitet Zjazdu, zastanawiając się nad sposobem wykonania uchwał Zjazdowych, doszedł do przekonania, że najlepiej sprawę tę załatwi Komitet Wykonawczy Zjazdu, wybrany na następujących zasadach: 1) Wybrani koledzy występują jako jednostki indywidualne reprezentujące daną była dzielnicę, ale nie mające charakteru delegatów Kół. 2) Narazie ustala się minimum składu osobowego Komitetu Wykonawczego na 9 osób, Zjazd dowolnie do cyfry tej może dorzucać nazwiska, zachowując zarówno dla minimum, jak i ewentualnych dodatków stosunek 4:3:2 (4 członków z Królestwa, 3 z Małopolski, 2 z Wielkopolski). 3) Jako maximum składu Komitetu Wykonawczego uważać 14 osób. 4) Termin rozwiązania się Komitetu Wykonawczego do uznania tegoż. Nadto Komitet Zjazdowy zaproponował Zjazdowi następujący skład osobowy Komitetu Wykonawczego: K. Jankowski, F. Lilpop, W. Matuszewski i T. Zieliński (Warszawa), W. Ekielski i W. Krzyżanowski (Kraków), W. Minkiewicz (Lwów), S. Cybichowski i K. Ulatowski (Poznań). Komitet Zjazdowy doszedł do tych wniosków drogą dłuższych rozważań i namysłu. Dyskutowano wszelkie możliwe sposoby na jakich Komitet Wykonawczy mógłby powstać. Tworzenie Komitetu Wykonawczego z przedstawicieli Kół ze względu na udział w Zjeździe kolegów nie należących do Kół, byłby niesprawiedliwy, następnie zasada proporcjonalności przy określeniu ilości delegatów, nasuwała poważne trudności, wreszcie sprawność i tempo pracy Komitetu Wykonawczego na uzależnieniu delegatów od mocodawców — gruboby ucierpiały. Zdaniem więc Komitetu Zjazdowego wybór „ad personam“ byłby najbardziej sprawiedliwym, celowym i odpowiadającym warunkom. Kółom zostałaby ingerencja pod postacią cenzurowania prac Komitetu Wykonawczego.

Po długiej dyskusji, w której odrzucono zasadę wyboru na podstawie dzielnic, zdecydowano Komitet Organizacyjny utworzyć przez wybór członków tegoż na Zjeździe i uzupełnienie delegatami od Kół, co nastąpi po Zjeździe. Wybór na Zjeździe odbywa się zapomocą tajnego głosowania po postawieniu kandydatur do 3-ch grup: I — Królestwa, II — Małopolski, III — Wielkopolski, przyczem stosunek członków poszczególnych grup przyjęto jak 4:4:2, zaś stosunek delegatów od Kół, jak 2:2:1 (t. j. Grupa I — dwóch, Grupa II — dwóch; jeden od Kół: Krakowskiego, drugi od Lwowskiego, Grupa III — dwóch).

W głosowaniu wzięło udział 105 osób, a rezultat wyborów był następujący (Aneks 5).

Grupa I.		Grupa II.		Grupa III.	
Zieliński	88 głosów	Ekielski	70 głosów	Cybichowski	61 głosów
Jankowski	84 „	Gałęzowski	47 „	Ulatowski	58 „
Lilpop	76 „	Minkiewicz	100 „		
Matuszewski	63 „	Harland	100 „		

i ci stanowią skład Komitetu Wykonawczego Zjazdu, kolejno największą ilość głosów otrzymali i wchodzi jako zastępcy:

Mączeński 46, Wyczyński 33, Ballenstedt 43.

W czasie obliczania głosów załatwiano punkt 4 porządku dziennego, t. j. wysłuchano referatu o Prawie autorskiem, przygotowanego przez Warszawskie Koło Architektów, który to referat przekazano Komitetowi Wykonawczemu (Aneks 5, pkt. 5) oraz przyjęto szereg wniosków w sprawach wydawnictw architektonicznych (kol. Mońkowski) (Aneks 5, pkt. 9), bibliografji (kol. Harland i Witkiewicz) (Aneks 5, pkt. 10), Wystaw architektonicznych (kol. H. Stifelman) (Aneks 5, pkt. 11), ustawodawstwa budowlanego (kol. Ekielski) (Aneks 5, pkt. 12), cerkwi rosyjskich w Polsce (kol. Tołwiński i Iwanicki) (Aneks 5, 13 pkt.), budowli wojskowych (kol. Nowakowski) (Aneks 5, pkt. 14), kursów uzupełniających (kol. Ballenstedt), (Aneks. 5, pkt. 15).

Z powodu spóźnionej pory punkt 5 spadł z porządku dziennego.

Gościem przemówieniem przewodniczącego obrad, w którym tenże podniósł wydajność pracy Zjazdowej, oraz podziękowaniem przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego Kolegom za tak na dzisiejsze trudne warunki liczny udział w Zjeździe, zamknięto obrady o godz. 7 min. 45.

UCHWAŁY ZJAZDOWE.

I. Szkolnictwo zawodowe.

a) Domagać się tworzenia wyższych uczelni architektury na jednolitych zasadach, jako instytucji zupełnie odrębnych i samodzielnych, zależnych od Ministerstwa Sztuki i Kultury, przy jednoczesnym zlikwidowaniu istniejących dotychczas Wydziałów Architektury przy Politechnikach w Warszawie i Lwowie.

b) Domagać się tworzenia szkół budowlanych uposażonych i postawionych na takim poziomie, aby przygotowały dobrze wykwalifikowanych wykonawców budowlani.

c) Domagać się tworzenia szkół rzemiosł budowlanych uposażonych i postawionych na takim poziomie, aby przygotowywały dobrze wykwalifikowanych rzemieślników budowlanych.

d) Ze względu na pilne potrzeby domagać się powiększenia ilości wyższych uczelni architektury w kraju. Zanim to jednak nastąpi, domagać się przekształcenia w myśl punktu 1-go Wydziału Architektury na Politechnice lwowskiej, oraz natychmiastowego rozwinięcia obecnego Wydziału Architektury przy Akademji Sztuk Pięknych w Krakowie.

2. Stanowisko architekta.

a) Tylko osoby posiadające wykształcenie architektoniczne i nabytą praktykę mogą sporządzać projekty architektoniczne do ich urzeczywistnienia.

b) Architekci otrzymują uprawnienia w myśl ustawy o Izbach Architektów budujących w Polsce i w stosunku do Rządu nie podlegają ograniczeniu co do robót budowlanych.

c) Tytuł architekta znajduje się pod ochroną prawa i może być używany tylko przez osoby do tego uprawnione.

3. Izba Architektów.

Zjazd, uznając potrzebę utworzenia Izb Architektów budujących w Państwie Polskiem, wybiera Komitet i poleca mu:

a) Opracowanie projektu statutu na podstawie projektu przedstawionego Zjazdowi.

b) Złożenie Rządowi przed 1 stycznia 1920 r. statutu do zatwierdzenia we właściwej drodze i dokonywania w nim zmian, jakie się okażą nieodzowne.

c) Wykonywanie wszystkich czynności związanych z wprowadzeniem statutu w życie po jego zatwierdzeniu.

d) Rozwiązanie się w chwili, którą Komitet uzna za właściwą.

Wydatki jakie Komitet poniesie mają być rozłożone na Koła Architektów w stosunku do liczby członków.

4. Normalna Ustawa dla Towarzystw Architektonicznych.

Uznając konieczność wyrównania różnic jakie w życiu naszych organizacji zawodowych wytworzyły w okresie rozbiorów odrębne warunki istnienia politycznego, jak również dążąc do osiągnięcia utrzymania należytego stanowiska architektów w społeczeństwie, Zjazd uchwała:

Ujednostajnienie ustawy dla wszystkich organizacji architektów polskich w Polsce.

Poleca Komitetowi Wykonawczemu Zjazdu wypracowanie w terminie trzymiesięcznym normalnej ustawy Towarzystw Architektów, z uwzględnieniem następujących postulatów:

a) Pozyskiwanie nowych członków ma się odbywać przez zapraszanie.

b) Posiedzenia Towarzystwa poświęcają się wyłącznie pracy zawodowej a ciężar pracy administracyjnej przechodzi na Zarządy, które mają być dostatecznie liczne i sprawne.

e) Powołuje się do życia instytucje sądów koleżeńskich Towarzystw, których zadaniem ma być tworzenie i uzupełnianie kodeksu etycznego architektów oraz piecza nad lojalnym do niego stosowaniem się członków.

Projekt ustawy po upływie 3 miesięcy od daty otrzymania poszczególne Koła zwrócą Komitetowi Wykonawczemu Zjazdu do uwzględnienia wprowadzonych poprawek i uwag natury formalnej i stylistycznej, dla ustalenia ostatecznej redakcji obowiązującej Koło do wprowadzenia w terminie uchwalonym przez walne zgromadzenia, lecz nie później, jak w rok po ustaleniu tekstu.

5. Prawo autorskie.

Zjazd przekazuje sprawę rozpatrzenia i ostatecznego opracowania projektu o prawie autorskim, przygotowanego przez Komisję Warszawskiego Koła Architektów—Komitetowi wykonawczemu Zjazdu.

6. Normy wynagrodzenia Architektów.

Zjazd poleca swemu Komitetowi wykonawczemu opracowanie przy udziale referentów i specjalistów norm honorarjów za czynności architektoniczne, stosownie do nowych warunków, w myśl zgłoszonych na Zjeździe referatów.

7. Reorganizacja D. A. P.

Zjazd poleca swemu Komitetowi Wykonawczemu opracowanie statutu Związku Stowarzyszeń Architektów Polskich w porozumieniu z dotychczasową organizacją D. A. P.

8. Biuro informacyjne.

Zjazd uchwała zorganizowanie Biura Informacyjnego budowlanego, dla wzajemnego zaznajamiania się o stosunkach budowlanych.

9. Wydawnictwa architektoniczne.

a) Zjazd poleca Komitetowi Wykonawczemu zorganizowanie wydawnictwa periodycznego, poświęconego architekturze i sztukom pomocniczym, wydawanego w Warszawie a mającego objąć całokształt przejawów twórczości architektonicznej.

b) Urzeczywistnienie zadań, jakie sobie stawiają architekci polscy, spotyka się w praktyce, zwłaszcza na prowincji, z zupełnym niezrozumieniem ze strony społeczeństwa i ciał samorządowych. W celu podniesienia estetycznej kultury społeczeństwa pożądane jest popieranie przez Ministerstwo Sztuki i Kultury wydawnictw popularnych, poświęconych zagadnieniom kultury estetycznej, dotyczących się w szczególności budownictwa, rzemiosł artystycznych i ogólnego wyglądu miast i osiedli.

10. Bibliografia.

a) Zjazd wyraża życzenie, by przy szkołach architektury zostały założone niezwłocznie Instytuty Bibliograficzne.

b) Ze względu na ważność bibliografii architektonicznej, winno się założyć Centralę Bibliotek Architektonicznych, któraby się zwiększała przez zapisy członków Kół Architektów.

11. Wystawy Architektoniczne.

Zważywszy, że najlepszym sprawdzianem postępu sztuki architektonicznej, są Wystawy prac architektonicznych, I-szy Zjazd Architektów Polskich poleca Komitetowi Wykonawczemu Zjazdu: zrealizowanie postulatów urządzania corocznych wystaw w każdym z 4 ośrodków (w Warszawie, Krakowie, Lwowie i Poznaniu), oraz periodycznych (w okresie 5-cioletnim) w jednym z tych miast. Wystawy periodyczne obejmowałyby prace ogółu architektów polskich.

12. Ustawodawstwo budowlane.

a) Zjazd poleca Komitetowi Wykonawczemu wdrożenie kroków do uzyskania ustawy, aby do odbudowy kraju powołani byli wyłącznie architekci.

b) Zważywszy, że plany miast muszą być dziełem sztuki, popartej przez wiedzę techniczną, Zjazd poleca Komitetowi Wykonawczemu Zjazdu przeprowadzenie u Rządu i Sejmu prawa, oddajają-

Regulamin I-go Zjazdu Architektów Polskich w Warszawie 1919 roku.

1. Cel Zjazdu.

Zjazd ma na celu osiągnięcie zapomocą uchwał zastosowanych do miejscowych warunków dzielnicowych, wyrównanie różnic w warunkach pracy architekta, w możliwie największym stopniu i ustalenie zasadniczych metod działania na przyszłość.

Zjazdu Architektów dotyczyć będą bezpośrednio sprawy zawodowe, pośrednio sprawy organizacyjne innych zawodów, mających łączność z rozwojem architektury w Polsce.

Uchwały Zjazdowe przedstawione będą Rządowi do użytkowania przy opracowaniu odpowiedniego prawodawstwa.

2. Komitet Organizacyjny.

Zwołaniem i organizacją Zjazdu zajmują się na życzenie Prezydium D. A. P. w Krakowie i zgodnie z uchwałą Zjazdu Delegatów Kół: Krakowskiego, Lwowskiego, Poznańskiego i Warszawskiego z dn. 6 stycznia r. b., Komitet Organizacyjny, w skład którego wchodzi: Franciszek Lilpop przewodniczący, Oskar Sosnowski zastępca, Zdzisław Mączyński sekretarz, Alfons Gravier, Józef Dziekoński, Karol Jankowski, Witold Matuszewski, Tadeusz Szanior, Jarosław Wojciechowski (Adres: Warszawa, gmach Stowarzyszenia Techników, ul. Czackiego № 3/5. Kancelarja czynna codziennie od 6—8, a 19, 20, 21 i 22 czerwca bez przerwy w czasie trwania obrad. Tel. № 918).

Komitet Organizacyjny zajmuje się wszelkimi sprawami z organizacją i przeprowadzeniem Zjazdu związanymi, więc, ustaleniem programu i porządku obrad, przygotowaniem referatów oraz propozycji uchwał Zjazdowych; zaproszeniem architektów na Zjazd, wyjednaniem poparcia finansowego u Rządu, uzyskaniem ewentualnych ulg przejazdowych, przygotowaniem mieszkań i wszelkimi innymi sprawami, jak odczytami, wycieczkami, rozrywkami i t. p. dla uczestników Zjazdu. Dla wykonania tych zadań Komitet Organizacyjny ma prawo kooptacji.

3. Udział w Zjeździe.

Udział w Zjeździe mogą brać tylko zaproszeni przez Komitet Organizacyjny architekci polscy, członkowie Kół Architektów: w Krakowie, Lwowie, Poznaniu i Warszawie oraz poleceni Komitetowi Organizacyjnemu przez odpowiednie Koła Architektów.

W charakterze gości mogą być obecne na Zjeździe osoby zaproszone przez Komitet Organizacyjny.

Członkowie Zjazdu otrzymują imienne legitymacje po wniesieniu opłaty Zjazdowej w kwocie 25 mk. na koszt Zjazdu i wspólnej wieszery.

Komitet Organizacyjny poczynił kroki o ulgowe przejazdy dla zamiejscowych uczestników Zjazdu, o rezultacie tychże poinformują Koła Architektów: w Krakowie, Lwowie i Poznaniu.

Członkowie Zjazdu, zyczący sobie korzystać z pomocy Komitetu Organizacyjnego przy wyszukiwaniu mieszkań na czas Zjazdu, winni o ile możności jak najwcześniej zawiadomić o tem Komitet Organ. Zjazdu, a po przybyciu do Warszawy, zostawiwszy rzeczy na stacji, zgłosić się do kancelarji Zjazdowej [tramwaje №№ 3, 16 i 18, dojazd do ulicy Ś. to Krzyskiej, skąd na ulicę Czackiego (dawniej Włodzimierska) № 3/5, gmach Stowarzyszenia Techników], gdzie będzie wskazany adres zarezerwowanego mieszkania.

Wszyscy uczestnicy Zjazdu składają swe adresy w kancelarji Zjazdowej, gdzie też mogą skierowywać na czas Zjazdu swoją korespondencję.

4. Referaty.

Zasadniczo na Zjazd przygotowuje tematy i zaprasza referentów Komitet Organizacyjny. Ze względu na potrzebę oświetlenia każdego tematu z punktu widzenia i potrzeb trzech różnych dzielnic, poszczególne Koła opracowują w zakresie swej dzielnicy wskazany temat, a na podstawie tego materiału referent generalny, wybrany przez Komitet Organizacyjny, przygotowuje referat do wniesienia na Zjazd.

Gdyby atoli ktoś z uczestników Zjazdu nie wypowiedział się już uprzednio w Kole a pragnął na dany temat wystąpić z referatem w czasie Zjazdu, bądź chciał wygłosić odczyt na dowolny temat, pracę swą zechce najdalej do 10-go czerwca złożyć na piśmie Komitetowi Organizacyjnemu, który sobie ze względu na specjalny cel i charakter Zjazdu, zastrzega swobodę zakreszenia granic w jakich zrobi z tego użytek.

5. Ukonstytuowanie Zjazdu.

Zjazd powołuje na pierwszym posiedzeniu 3-ch kolegów, po jednym z 3-ch Kół (Krakowa, Lwowa i Poznania), w celu zwiększenia Komitetu Organizacyjnego na czas trwania Zjazdu.

Wybrani Koledzy wraz z Komitetem Organizacyjnym Zjazdu kierują pracami Zjazdu. Niezależnie od powyższych, Zjazd zapraszać będzie przewodniczących obradami.

Zjazd powołuje:

Komisję Wnioskowo-Redakcyjną jako pomocniczy organ Prezydjum do opinjowania o złożonych wnioskach.

6. Program Zjazdu.

Czwartek 19 czerwca:

godz. 6 popoł. — czarna kawa w Stowarzyszeniu Techników, Czackiego 3/5.

Piątek 20 czerwca:

godz. 10 rano punktualnie otwarcie Zjazdu i początek obrad.

„ 1—3 popoł. — Przerwa obiadowa.

„ 3¹/₂ popoł. — otwarcie Wystawy Polskiej Architektury Monumentalnej w lokalu Tow. Opieki nad Zabytkami (Stare Miasto 32).

„ 8 wieczór — odczyt o Wawelu.

Sobota 21 czerwca

godz. 10—1 popoł. — Obrady Zjazdowe.

„ 1—3 popoł. — Przerwa obiadowa.

„ 3—7 popoł. — Wycieczki programowe.

„ 7—9 wieczor. — odczyt ewentualnie obrady Zjazdowe.

„ 9 wieczor. — Wspólna kolacja.

Niedziela 22 czerwca

godz. 10—1 popoł. — Obrady Zjazdowe.

„ 1—3 popoł. — Przerwa obiadowa.

„ 3—7 popoł. — Wycieczki programowe.

„ 7 wieczór. — Odczyt i zamknięcie Zjazdu.

7. Regulamin Obrad.

Przemówienia wygłaszane na Zjeździe dzielą się na:

- a) zamieszczone na porządku dziennym referaty. Czas trwania 40 minut;
- b) przemówienia dyskusyjne, dotyczące punktów porządku dziennego; dla referentów Kół do 20 minut, dla innych Kolegów do 10 minut;
- c) przemówienia incydentalne (uwagi, sprostowania, sprawy formalne, osobiste i t. p.), których dopuszczenie zależy od uznania Przewodniczącego — nie mogą trwać dłużej jak 3 minuty.

Przewodniczący udziela mówcom głosu z kolei, w jakiej zgłosili się do Prezydjum, podając na kartce swoje nazwisko.

Wszelkie wnioski i poprawki należy wnosić na piśmie. W razie zgłoszenia w danej sprawie kilku wniosków lub poprawek do nich, Prezydjum może odesłać je do Komisji Wnioskowo-Redakcyjnej, która je rozpatruje wraz z wnioskodawcami, wyraża swoją w tej sprawie opinię i przedstawia przez swego referenta Prezydjum.

Po zreferowaniu wniosku Komisji mogą być dopuszczeni do głosu tylko dwaj mówcy „za“ i dwaj „przeciw“ wnioskowi Komisji, w porządku zgłoszenia się do głosu.

Po zamknięciu dyskusji, przed przystąpieniem do głosowania, przewodniczący jeszcze raz odczytuje wniosek i wówczas nikt więcej nie może być dopuszczony do głosu.

Głosowanie jawne odbywa się przez podnoszenie rąk z kolorowymi kartami legitymacyjnymi; głosowanie tajne — dostarczonemi kartkami.

Wynik głosowania ogłasza Przewodniczący. Przy równym podziale głosów „za“ i „przeciw“, wniosek uważa się za nieprzyjęty.

Zebrań będą otwierane punktualnie, stosownie do programu.

Warszawa, 15 maja 1919 roku.

Aneks II-gi.

Propozycje Uchwał Zjazdowych.

Druk № 1.

I-szy Zjazd Architektów Polskich uchwała następujący wniosek:

1) Tylko osobom posiadającym wykształcenie architektoniczne i nabytą praktykę może być nadane prawo sporządzania projektów architektonicznych i ich urzeczywistnienia.

2) Osoby rządowo upoważnione do wznoszenia budowli w Polsce, dzielą się na następujące kategorie:

a) architektów, członków Izb Architektów i

b) budowniczych, nie kwalifikujących się do Izb Architektów, pozostających pod kontrolą Izb.

Architekci otrzymają uprawnienia w myśl ustawy o Izbach Architektów w Polsce i w stosunku do Rządu nie podlegają ograniczeniu co do robót budowlanych.

Budowniczowie otrzymują uprawnienia od Rządu i dzielą się na dwie kategorie:

Budowniczych — posiadających prawo prowadzenia wszelkich robót budowlanych podług projektów architektów, a podług własnych w granicach przez Rząd ustalonych.

Budowniczych wiejskich — posiadających prawo prowadzenia robót budowlanych zarówno podług projektów architektów, jak podług projektów własnych w granicach, tak co do projektów, jak co do prowadzenia robót, przez Rząd ustalonych.

3) Tytuł Architekta i Budowniczego znajduje się pod ochroną prawa i może być używany tylko przez osoby do tego uprawnione.

Druk № 2.

Podkreślając ważną rolę jaką Architektura i Budownictwo będą odgrywały w rozwiązaniu społecznych, ekonomicznych i estetycznych zagadnień naszego życia narodowego — Zjazd zwraca uwagę czynników państwowych na potrzebę należytego zaopiekowania się sprawą wykształcenia zawodowego architektoniczno-budowlanego i stworzenia warunków potrzebnych do należytego jego rozwoju.

W tym celu Zjazd uchwała:

I. Wnioski ogólne.

1) Dążyć do tego aby *wyższe uczelnie architektury* znalazły się pod opieką i kierownictwem Ministerstwa Sztuki i Kultury, które najlepiej potrafi ocenić ich rolę i potrzeby.

2) Wyższe uczelnie architektury utworzyć, bądź jako instytucje zupełnie odrębne i samodzielne, bądź w związku z Akademjami Sztuk Pięknych, o ile te ostatnie znajdują się pod kierownictwem Ministerstwa Sztuki i Kultury.

3) Program nauki we wszystkich wyższych uczelniach architektury w państwie starać się budować na jednolitych zasadach — lokalne potrzeby mogą być uwzględniane w programie zajęć dodatkowych.

4) Tworzyć szkoły *rzemiosł budowlanych*, uposażać je i stawiać na takim poziomie, aby przygotowywały dobrze wykwalifikowanych majstrów i przedsiębiorców.

Przy szkołach tych mają też istnieć kursa dokształcające dla rzemieślników budowlanych.

II. *Wnioski specjalne.*

5) Ze względu na rosnące wciąż zapotrzebowanie architektów w kraju, utworzyć pełny Wydział Architektoniczny przy Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Zanim jednak taki pełny Wydział powstanie, utworzyć specjalny kurs nauki przez rozszerzenie obecnego Wydziału Architektonicznego.

Absolwenci kursu otrzymywaliby dyplomy ukończenia uprawniające do wykonywania wszelkich czynności architektonicznych.

Druk № 3.

Pierwszy Zjazd architektów polskich uznając potrzebę utworzenia Izb Architektów na ziemiach polskich, wybiera Komisję i poleca jej:

1) Opracowanie projektu statutu na podstawie projektu przedstawionego Zjazdowi i przez tenże Zjazd uzupełnionego.

2) Złożenie Rządowi statutu do zatwierdzenia we właściwej drodze i wykonywania w nim zmian, jakie się okażą nieodzowne.

3) Dokonywanie wszystkich czynności związanych z wprowadzeniem ustawy w życie po jej zatwierdzeniu.

4) Rozwiązanie się w chwili, którą Komisja uzna za właściwą.

Wydatki jakie Komisja poniesie mają być rozłożone na Koła Architektów w stosunku do ilości członków Kół.

W dniu   zostali wybrani do Komisji i mandaty przyjęli następujący architekci:

Druk № 4.

Uznając konieczność wyrównania różnic jakie w życiu naszych organizacji zawodowych wytworzyły w okresie rozbiorów odrębne warunki politycznego istnienia, jak również dążąc do osiągnięcia i utrzymania należytego stanowiska architektów w społeczeństwie,

Zjazd uchwała:

1) Ujednolajnienie ustawy dla wszystkich organizacji architektów polskich w Polsce.

2) Poleca Komitetowi Wykonawczemu Zjazdu wypracowanie w terminie trzymiesięcznym normalnej ustawy Towarzystw Architektów z uwzględnieniem następujących postulatów:

a) Pozyskiwanie nowych członków ma się odbywać przez zapraszanie.

b) Posiedzenia Towarzystwa poświęca się wyłącznie pracy zawodowej i ciężar pracy administracyjnej przechodzi na Zarządy, które mają być dostatecznie liczne i sprawne.

c) Powołuje się do życia insyтуcje Sądów Koleżeńskich Towarzystw, których zadaniem ma być utworzenie i uzupełnianie kodeksu etycznego architektów oraz piecza nad lojalnym do niego stosowaniem się członków.

Projekt ustawy po upływie 3 miesięcy od daty otrzymania, poszczególne Koła zwrócą Komisji Wykonawczej Zjazdu dla uwzględnienia wprowadzonych poprawek i uwag natury formalnej i stylistycznej, dla ustalenia ostatecznej redakcji obowiązującej Koła do wprowadzenia w terminie uchwalonym przez walne zgromadzenia, lecz nie później, jak w rok po ustaleniu tekstu.

Druk № 5.

Pierwszy Zjazd Architektów Polskich uchwała zorganizowanie Biura Informacyjnego budowlanego, dla wzajemnego zaznajamiania się o stosunkach budowlanych.

Druk № 6.

I szy Zjazd Architektów Polskich, uznając potrzebę ujednolajnienia zasad konkursów architektonicznych, ogłaszanych przez poszczególne Koła, przyjmuje *normalne warunki konkursowe*, jako obowiązujące dla wszystkich Kół Architektów Polskich.

Zasady Normalnej Ustawy dla Towarzystw Architektonicznych.

Szkic ten nie obejmuje rzeczy wspólnych wszystkim ustawom pokrewnym.

CEL TOWARZYSTWA.

Towarzystwo ma na celu rozwój architektury i utrzymanie należytego stanowiska architektów w społeczeństwie.

CZŁONKOWIE.

Towarzystwo składa się z członków honorowych, rzeczywistych i korespondentów.

Członkami Towarzystwa mogą być architekci polacy, wybierani przez Towarzystwo z pomiędzy architektów, którzy swymi pracami, pod względem artystycznym i fachowym, oraz całym swym postępowaniem, w życiu okazali się na poziomie odpowiadającym celom i dążeniom Towarzystwa

Przyjmowanie nowych członków.

1) Zarząd wybiera kandydatów na członków kwalifikowaną większością głosów wszystkich członków Zarządu.

2) Kandydat podpisuje deklarację, w której oświadcza zgodę na poddanie się balotowaniu na Walnem Zgromadzeniu i przestrzeganie obowiązków członkowskich.

3) Przyjęcie i zaproszenie w poczet członków odbywa się na Walnem Zgromadzeniu kwalifikowaną większością głosów obecnych na zgromadzeniu (głosowanie tajne).

S K Ł A D K A.

Wysokość składki może być zmieniona nie częściej, jak co 5 lat kwalifikowaną większością głosów. Wniesienie 20-krotnej składki rocznej, zwalnia raz na zawsze od składki i nie podlega zwrotowi. Towarzystwo Architektów korzysta ze wszystkich praw i prerogatyw jednostki prawnej w całym tego słowa znaczeniu.

WŁADZE TOWARZYSTWA.

Walne Zgromadzenie.

Najwyższą instancją do decydowania spraw dotyczących Towarzystwa, jest ogólne Zgromadzenie z których jedno specjalną nosi nazwę „Dorocznego Zgromadzenia Walnego“.

A. Doroczne Zgromadzenie Walne.

Doroczne Walne Zgromadzenie odbywa się raz na rok w lutym, o czym członków zawiadamia się listownie. Połowa wszystkich członków stanowi quorum. W braku tegoż, drugi termin za 3 dni jest prawomocny, bez względu na ilość członków. Doroczne Walne Zgromadzenie wybiera Zarząd, Komisję Rewizyjną, Sąd Koleżeński, zatwierdza i zmienia ustawę, regulaminy i t. p.

B. Walne Zgromadzenia (niezależnie od dorocznego) odbywają się w miarę potrzeby—zwołane

a) przez Zarząd i z jego inicjatywy,

b) przez Komisję Rewizyjną,

c) przez Zarząd na żądanie $\frac{1}{10}$ ilości członków.

Quorum stanowi $\frac{1}{3}$ miejscowych członków. W braku tegoż, drugi termin o godzinę później od pierwszego, prawomocny bez względu na ilość członków.

Walne Zgromadzenie decyduje o wszelkich sprawach, z wyjątkiem należących do wyłącznych atrybucji dorocznego Walnego Zgromadzenia.

C. Zarząd.

Zarząd składa się z 10 lub mniej członków, wybieranych na 2 lata przez Doroczne Walne Zgromadzenie, ich zastępców.

Corocznie ustępuje połowa członków Zarządu i zastępców. W pierwszym roku przez losowanie w następnych kolejnością starszeństwa wyboru. Ustępujący mogą być wybierani.

Członkowie Zarządu wybierani są przez głosowanie tajne prostą większością obecnych. Zastępcami są ci, którzy po członkach Zarządu otrzymają największą ilość głosów. Zastępcy wchodzą na wakuujące miejsce po członku Zarządu i pełnią funkcje do końca kadencji zastępowanego.

Zarząd wybiera ze swego grona przewodniczącego, zastępców i sekretarzy oraz w miarę potrzeby gospodarza lokalu, biblioteki, pracowni i t. p.

Zarząd w pierwszym składzie opracuje regulamin swej działalności i przedstawi najbliższemu Dorocznemu Zgromadzeniu Walnemu do zatwierdzenia, nie mniej wszelkie regulaminy wewnętrzne, które co 3 lata podlegają rewizji.

Zarząd spełnia wszystkie czynności organizacyjne i wykonawcze, leżące w zakresie działalności Towarzystwa.

D. Sąd koleżeński.

W celu utrzymania na należytej wysokości poziomu etycznego Towarzystwa, ustanawia się Sąd Koleżeński z pewnej ilości członków i ich zastępców wybieranych przez Doroczne Zgromadzenie Walne, na dwa lata. W skład Sądu nie mogą wchodzić członkowie Zarządu i ich zastępcy. Orzeczenia Sądu są nieodwołalne.

Sąd opracuje regulamin swej działalności i da do zatwierdzenia najbliższemu Dorocznemu Zgromadzeniu Walnemu. Regulamin ten podlega corocznej rewizji.

Zadania Sądu Koleżeńskiego są:

- a) rozwijanie i uzupełnianie kodeksu etycznego architektów,
- b) rozpatrywanie spraw, wynikających z uchybienia obowiązkom członkowskim,
- c) rozpatrywanie zarzutów, stawianych członkom, szczególnie pod względem etycznym,
- d) wyrównywanie nieporozumień i zająć między członkami,
- e) rozpatrywanie wniosków Zarządu o wykreślenie z listy członków,
- f) występowanie w roli arbitrow w Sądach polubownych między członkami lub członkami i osobami postronnymi.

Wykluczenie z Towarzystwa.

Wykluczenie członka z Towarzystwa dokonywa Zarząd na skutek decyzji Sądu Koleżeńskiego którego orzeczenie w tym względzie będzie ostateczne.

O D D Z I A Ł Y.

W celu urzeczywistnienia swych zadań, Towarzystwo może zakładać Oddziały w różnych miejscowościach poza miejscem swej siedziby.

Aneks IV.

Zasady obliczania honorarjum w zakresie budowy i regulacji osiedli.

§. 1. Całość prac architekta przy projektowaniu w dziedzinie budowy i regulacji miasta i wsi rozkłada się na następujące działy:

- a) Poznanie terenu, przestudjowanie potrzeb i ustalenie programu.
- b) Szkic: ogólny podział terenów z określeniem ich przeznaczenia, sieć komunikacyjna, zaznaczenie położenia, ważniejszych urządzeń użyteczności publicznej oraz instytucji państwowych i komunalnych.
- c) Projekt i kalkulacja podstawowa: opracowanie na podstawie szkicu całkowitego planu, z podaniem rodzaju zabudowania i jego cech przestrzennych, charakteru arterji, ulic i placów, przestudjowanie bloków parcelacyjnych i budowlanych, opracowanie linii i środków komunikacyjnych; podanie powierzchni przeznaczonych do zabudowania, powierzchni użyteczności publicznej oraz terenów rezerwowych.
- d) Plany szczegółowe: opracowanie przekrojów poprzecznych ulic, ukształtowanie placów i bloków budowlanych w większej skali, przestudjowanie szczegółowe różnic poziomów w związku z proporcjami przestrzennymi, wnętrza bloków, ulic i wysokości domów.
- e) Opis i punkty wytyczne ustawy budowlanej: wyjaśnienie i uzasadnienie projektów powyższych, omówienie czynników kompozycji nie wchodzących w zakres prac rysunkowych, ustalenie ustawowe typów zabudowania w różnych dzielnicach w związku z projektem.

Uwaga. Projekty szczegółowe kanalizacji, wodociągów, tramwajów, linii kolejowych i t. p. nie wchodzi w zakres prac wyżej wymienionych.

- §. 2. Honorarium oblicza się w zależności od:
- a) kategorii zadania określonego programem,
  - b) wielkości terenu objętego zadaniem.

Uwaga. Wysokość honorarium należy określić po ustaleniu programu.

§. 3. Kategorie zadań są następujące:

I. Wieś, osada luźno zabudowana o charakterze wiejskim o domach wolno stojących; tereny nie przeznaczone do zabudowania, jednak podlegające szczegółowym studjom pod względem komunikacyjnym, gospodarczym, estetycznym i higienicznym.

II. Miasteczko, kolonia mieszkaniowa podmiejska lub dzielnica mieszkaniowa o zabudowaniu pół-zwartym, szeregowym, o charakterze ulic i placów małomiejskim.

III. Miasto: dzielnice o zabudowaniu zwartym o charakterze wielko-miejskim; tereny mniej zabudowane lecz wyjątkowo trudne do rozplanowania pod względem warunków przyrodzonych i urządzeń technicznych.

§. 4. Wysokość honorarium wzrasta w stosunku prostym do ilości hektarów (jeden hektar 10000 metrów kwadratowych) i oblicza się na podstawie następujących norm:

Honorarium	Kategorie			
	I	II	III	
Za jeden hektar . . .	200	300	400	} marek
	100	200	300	

Przy opracowaniu zadań o rozmaitych kategoriach zabudowania, honorarium oblicza się w stosunku powierzchni terenów, podpadających pod różne kategorie — dla każdej z oddzielna.

Normy te dotyczą terenów niezabudowanych.

Normy honorarium za projekty dotyczące terenów w znacznej części już zabudowanych i rozparcelowanych wzrastają w każdej kategorii o 20%.

§. 5. Normy paragrafu 4 dotyczą terenów równinowych. Jeżeli zaś projekt obejmuje tereny pagórzyste, do całości honorarium (lub poszczególnych części — przy różnych kategoriach zabudowania) należy dodać 5—10—15—20%, w zależności od tego, czy jedna czwarta, połowa, trzy czwarte lub całość terenu jest pagórzysta. Za teren pagórzysty jest uważany taki, w którym spadki przekraczają 4%, a różnice poziomów 10 metrów.

§. 6. W zależności od wielkości terenu honorarium zmniejsza się jak następuje:

1. Do 500 *ha* — honorarium pozostaje całkowite.
2. Od 500 do 1000 *ha* — honorarium zmniejsza się o 10⁰/₀
3. „ 1000 „ 2000 „ „ „ „ 15⁰/₀
4. „ 2000 „ 5000 „ „ „ „ 20⁰/₀
5. „ 5000 wzwyż „ „ „ 25⁰/₀

§. 7. Całość honorarium określona według norm powyższych, rozdziela się jak następuje:

1. Za studja terenu i program	10 ⁰ / ₀ całości
2. „ szkic	30 ⁰ / ₀ „
3. „ projekt	30 ⁰ / ₀ „
4. „ plany szczegółowe	25 ⁰ / ₀ „
5. „ opis i wytyczne ustawy budowlanej	5 ⁰ / ₀ „
Razem	100 ⁰ / ₀ całości.

§. 8. Rysunki zawierające szkic, projekt i plany szczegółowe, omówione w paragrafie 1, należy wykonywać w podziałkach następujących:

Wielkość terenu	P o d z i a ł k a		
	szkicu	projektu	szczególów
do 20 ha . . .	1/2000	1/1000	1/1000 do 1/500
„ 200 „ . . .	1/5000	1/2000	„
„ 400 „ . . .	1/10000	1/2000	„
„ 2000 „ . . .	1/20000	1/5000	„
od 2000 wzwyż .	1/20000	1/5000 do 1/10000	„

§. 9. Honorarium za opracowanie architektoniczne poszczególnych fragmentów ulic i placów, w planach, widokach i perspektywach, w skali 1/500 lub większej oblicza się oddzielnie z przyjęciem za podstawę ogólnej taksy Koła Architektów.

§. 10. Wynagrodzenie zawodowców doradców, geologów, inżynierów komunikacji, kanalizacji, higienistów, ogrodników i t. p. obowiązuje klienta oddzielnie.

§. 11. Wszystkie plany, pomiarowe z natury, dane geologiczne, dane o zabudowaniu, statystyki i t. p. dostarczane są przez klienta.

Aneks V.

Lista uczestników Zjazdu.

1. Ascher Jerzy — Warszawa, ul. Orła № 5A.
2. Ballenstedt Adam — Poznań, ul. Św. Marcina № 18.
3. Bardzki Stanisław — Radymro (Małopolska).
4. Barut Józef — Gorlice (Małopolska).
5. Błada Witold — Lwów, ul. Grunwaldzka 18.
6. Bojemski Aleksander — Warszawa, ul. Śniadeckich 12 m. 31.
7. Borowiecki — Warszawa.
8. Bursze Teodor. — Warszawa, ul. Emilji Plater 7 m. 8.
9. Byliński Wacław — Kijów.
10. Bystydzieński Maksymilian — Warszawa, ul. Chmielna 38 m. 6.
11. Cybichowski Stefan — Poznań, ul. Rycerska 2.
12. Czajkowski Henryk — Łomża, ul. Polowa 21.
13. Czerwiński Napoleon — Warszawa, ul. Wspólna 5, m. 5.
14. Czosnowski Colonna Bronisław — Warszawa, ul. Tamka 19.
15. Dąbrowski Jan — Warszawa, ul. Zgoda. 4, m. 15.
16. Dickstein Alfred — Warszawa, ul. Marszałkowska 117.
17. Doberski Felicjan — Warszawa, ul. Koszykowa 28 m. 3.
18. Doliński Witold — Lwów, ul. Puławskiego. 14.
19. Domaniewski Czesław — Warszawa, ul. Aleje Jerozolimskie 58.
20. Dubik Włodzimierz — Warszawa, Polna 46 m. 22.
21. Dziekoński Józef — Warszawa, ul. Jezuicka 2.
22. Dzierżawski Zenon — Kalisz, ul. Wrocławskie Przedmieście 22.
23. Eber Edward — Warszawa, ul. Żórawie 24 A, m. 11.
24. Ekielski Władysław — Kraków, ul. Wolska 40.
25. Eychhorn Franciszek — Warszawa, ul. Niecała 10.
26. Feliński Roman — Lwów, ul. Dwernickiego 34.
27. Filipkiewicz Stanisław — Oświęcim 3 (Małopolska).

S. 61

28. Fijałkowski Jan — Warszawa, ul. Nowy-Świat 9.
29. Frankiewicz Władysław — Warszawa, ul. Koszykowa 22.
30. Gałęzowski Józef — Kraków, ul. Szpitalna 17.
31. Głowczewski Józef — Płock, Urząd Powiatowy Wydz. Budow.
32. Goldberg Adolf — Łódź, ul. Andrzeja 11/I.
33. Gondzikiewicz — Warszawa.
34. Grabowski Julian — Kraków, ul. Biskupia 2.
35. Gravier Alfons — Warszawa, ul. Mazowiecka 11 m. 11.
36. Grochowicz Stanisław — Warszawa, ul. Mokotowska 45 m. 7.
37. Grodzieński Maurycy — Warszawa, ul. Służewska 5 m. 22.
38. Grzymalski Wiesław — Lwów, ul. Dwernickiego 50.
39. Gutt Romuald — Warszawa, ul. Koszykowa 5.
40. Harland Zygmunt — Lwów, ul. Hofmana Opata 7.
41. Hilchen Franciszek — Piotrków, ul. Legionów 14.
42. Heurich Jan — Warszawa, ul. Chłodna 39 A.
43. Hornung Józef — Lwów, ul. Listopada 44 A.
44. Hornstein Naum — Warszawa, ul. Chmielna 43.
45. Hoser Paweł — Warszawa, ul. Wolska 27.
46. Iwanicki Karol — Lublin, Magistrat.
47. Jabłoński Władysław — Warszawa, ul. Nowogrodzka 16.
48. Jankowski Karol — Warszawa, ul. Wspólna 35.
49. Jotkiewicz Julian — Warszawa, ul. Piękna 31.
50. Kalinowski Zdzisław — Warszawa, ul. Kanonja 20.
51. Karpowicz Stanisław — Sandomierz, Architekt Powiatowy.
52. Kędziński Ignacy — Kraków, ul. Karmelicka, 46.
53. Kijewski Wacław — Warszawa, ul. Żelazna 84.
54. Klimczak Władysław — Kobierzyn pod Krakowem.
55. Kłos Juljusz — Warszawa, ul. Polna 40.
56. Kłos Konrad — Skierniewice, ul. Świętojańska.
57. Kontkiewicz Marjan — Warszawa, ul. Śniadeckich 23 m. 17.
58. Kowalewski Wacław — Łódź, Magistrat.
59. Kozłowski Mieczysław — Warszawa, ul. Aleje Jerozolimskie 80 m. 5.
60. Kozłowski Stefan — Warszawa, ul. Wilcza 12 m. 6.
61. Kozłowski Władysław — Warszawa, ul. Al. Jerozolimskie 31.
62. Krauze Bohdan — Kraków, ul. Stradom 2.
63. Krzyżanowski Kalikst — Oświęcim 3 (Małopolska, Budowa baraków).
64. Krzyżanowski Kazimierz — Warszawa, ul. Wielka 13.
65. Kujawski Tomasz — Płock.
66. Kwiatkowski Marjan — Warszawa, ul. Smólna 13 m. 5.
67. Lalewicz Marjan — Warszawa, ul. Wiejska 13 m. 8.
68. Leszczyński Stanisław — Warszawa, ul. Wilcza 43.
69. Lilpop Franciszek — Warszawa, ul. Aleja Róż 10.
70. Lisiecki Julian — Warszawa, ul. Krak.-Przedm. 65.
71. Lisowski Wiesław — Łódź, Magistrat, Wydział Budownictwa.
72. Loewé Kazimierz — Warszawa, ul. Świętokrzyska 15.
73. Łapiński Teodor — Warszawa, ul. Ludna 9A.
74. Matuszewski Witold — Warszawa, ul. Złota 76 m. 9.
75. Mączyński Zdzisław — Warszawa, ul. Polna 46.
76. Mączyński Franciszek — Kraków, ul. Sławkowska 26.
77. Michalski Mieczysław — Warszawa, ul. Al. Jerozolimskie 31 m. 1.
78. Mikulski Jerzy — Warszawa, ul. Mokotowska 24.

79. Minkiewicz Witold — Lwów, ul. Sapielhy.
80. Mirowski Stanisław — Warszawa, ul. Hoża 28.
81. Mońkowski Leon — Częstochowa.
82. Müller Jerzy — Radom, ul. Lubelska, gmach Komisarjatu.
83. Nawrowski Mieczysław — Warszawa, Nowa-Praga ul. Średnia 9.
84. Niedzielski Michał — Lisko (Małopolska) Ekspozytura Budowlana.
85. Noakowski Stanisław — Warszawa, ul. Wileza 11 m. 3.
86. Nowakowski Tadeusz — Kraków.
87. Nowakowski Wacław — Kielce.
88. Noworyto — Lwów.
89. Oczkowski Adam — Warszawa, ul. Ordynacka 7.
90. Odrzywolski Sławomir — Kraków, ul. Studencka 19.
91. Odrzywolski Zbigniew — Kraków, ul. Karmelicka 35.
92. Osterloff Karol — Włocławek, ul. Kaliska 1.
93. Padlewski Józef — Warszawa, ul. Marszałkowska 62 m. 35.
94. Pajzderski Sylwester — Kalisz, ul. Turecka szosa dom inż. drog.
95. Panczakiewicz Ludwik — Warszawa, ul. Marszałkowska 6.
96. Pawluć Bolesław — Lwów, ul. Marka 16.
97. Pawłowski Włodzimierz — Warszawa, ul. Polna 66 m. 12.
98. Peter Antoni — Warszawa, ul. Chmielna 44 m. 5.
99. Piotrowski Stanisław — Lwów, ul. Murarska 51 m. 5.
100. Polkowski Franciszek — Warszawa, ul. Nowogrodzka 48.
101. Porczyński Stanisław — Łowicz, Biuro Odbudowy M. R. P.
102. Portner Stanisław — Warszawa,
103. Próchnicki Feliks — Warszawa, ul. Koszykowa 23.
104. Przybylski Czesław — Warszawa, ul. Krak. Przedm. 30.
105. Rakiewicz Felicjan — Warszawa, ul. Wierzbowa 11 m. 4.
106. Rakowicz Jan — Poznań, ul. Rybaki 17.
107. Raniecki Aleksander — Warszawa, ul. Śniadeckich 23 m. 9.
108. Referowski Józef — Warszawa, ul. Wiejska 5 m. 3.
109. Rogaczewski Bogumił — Warszawa, ul. Aleje Ujazdowskie 32.
110. Rogowski Henryk — Warszawa, ul. Nowowiejska 10 m. 10.
111. Rogóyski Bronisław — Warszawa, ul. Bagatela 13.
112. Romanowski Artur — Kraków, ul. Warszawska 56.
113. Ruśkiewicz Aleksander — Janów Lubelski
114. Ruszkowski Marjan — Warszawa, ul. Szopena 19.
115. Rybicki Jan — Warszawa, ul. Wileza 25 m. 3.
116. Rybiński Adam — Kraków, Jabłonowskich 9.
117. Rzepecki Mieczysław — Lwów,
118. Sandecki Józef — Warszawa, ul. Hoża 25 m. 8.
119. Sasaki Kazimierz — Warszawa, ul. Wielka 15 m. 8.
120. Schneider Tadeusz — Lwów.
121. Schworm Włodzimierz — Nowo-Radomsk, ul. Żabia 5/III.
122. Skirgajło Maurycy — Warszawa, ul. Kredytowa 4.
123. Śliwiński Hipolit — Lwów.
124. Siciński Karol — Warszawa, ul. Kanonja 20.
125. Skaczkowski Antoni — Warszawa, ul. Polna 76 m. 16.
126. Skórewicz Kazimierz — Warszawa, ul. Belwederska 53.
127. Sokołowski Ludwik — Warszawa, ul. Czackiego 16 m. 20.
128. Sosnowski Oskar — Warszawa, ul. Klonowa 20 m. 4.
129. Stępowski Stefan — Warszawa, ul. Hoża 23.

130. Stifelman Henryk — Warszawa, ul. Jasna 6 m. 15.
131. Straszak Marjan — Kalisz, Magistrat, kierownik wydz. bud.
132. Stryjeński Karol — Kraków, ul. Smoleńsk 9.
133. Stryjeński Tadeusz — Kraków, ul. Starowiślna 89.
134. Świerczyński Rudolf — Warszawa, ul. Flory 1 m. 1.
135. Szanior Tadeusz — Warszawa, ul. Warecka 14.
136. Szretter Konrad — Warszawa, ul. Śniadeckich 11 m. 3.
137. Szyller Stefan — Warszawa, ul. Przeskok 4.
138. Telatycki Tadeusz — Tarnów, Urząd Odbudowy
139. Teodorowicz Mieczysław — Lwów, ul. Jagiellońska 15.
140. Tillinger Zygmunt — Warszawa, ul. Nowogrodzka 41.
141. Tołłoczko Kazimierz — Warszawa, ul. Polna 52.
142. Tołwiński Mikołaj — Warszawa, ul. Służewska 3 m. 6.
143. Tołwiński Tadeusz — Warszawa, ul. Służewska 3 m. 9.
144. Tomorowicz Stefan — Warszawa, ul. Wspólna 26.
145. Trojanowski Zygmunt — Kraków, ul. Zwierzyniecka 15.
146. Ulatowski Kazimierz — Poznań, ul. Kolejowa 55/II.
147. Wąsowicz Henryk — Parczew, Państwowe Biuro Odbudowy.
148. Wąsowicz Władysław — Warszawa, ul. Wilcza 8 m. 6.
149. Weinfeld Marcin — Warszawa, ul. Leszno 15 m. 6.
150. Widigier Eugeniusz — Londyn.
151. Wiktor Bronisław — Lwów, ul. Grunwaldzka 8/I.
152. Wilczkowski Franciszek — Sochaczew, Magistrat
153. Wiśniowski Teofil — Warszawa, ul. Polna 46.
154. Witkiewicz Jan — Kazimierz nad Wisłą,
155. Wojciechowski Jarosław — Warszawa, ul. Śniadeckich 19.
156. Wójcicki Antoni — Warszawa, ul. Wilcza 24.
157. Wojtyczko Ludwik — Kraków, ul. Garncarska 1.
158. Woycicki Zygmunt — Warszawa, ul. Wspólna 40.
159. Wolański Witold — Lwów, ul. Św. Zofji 56A.
160. Wróbel Władysław — Warszawa, ul. Kopernika 35.
161. Wyczyński Kazimierz — Kraków, ul. Bracka 1.
162. Zacharjewicz Alfred — Lwów, ul. Listopada 44.
163. Zaleski Juljusz — Warszawa, ul. Okólnik 9.
164. Zaremba Henryk — Lwów ul. Zielona 42.
165. Zaremba Kazimierz — Tomaszów Lubelski.
166. Zborowski Bruno — Warszawa, ul. Szpitalna 6 m. 4.
167. Zieliński Tadeusz — Warszawa, ul. Plac Małachowskiego 2.
168. Zilberberg Daniel — Warszawa, ul. Hoża 15 m. 10.
169. Żurkowski Bolesław — Warszawa, ul. Hoża 39.